Τιμὴ ἑκάστου φύλλου λεπτὰ 15. | Ἐκδίδοται δὶς τοῦ μηνός.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐν Ἀθήναις . . . . . Δραχ. ν. 4.
Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις . . . . . » » 5.
Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ . . . . . » » 8.

ΟΥΔΕΝΙ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Διατριβαὶ μὴ ἀπᾴδουσαι τῷ σκοπῷ τοῦ φύλλου δημοσιεύονται δωρεάν.

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΤΟΣ Α΄. — ΑΘΗΝΗΣΙ 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1881. — ΑΡΙΘ. 12

Ἕνεκα παραπόνων πολλῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συνδρομητῶν ἡμῶν ἀναγκαζόμεθα, μετ' ἀκάρπους κατ' ἰδίαν παρατηρήσεις νὰ προκαλέσωμεν δημοσίᾳ τὴν διεύθυνσιν τῶν ταχυδρομείων ὅπως εὐαρεστουμένη ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπαλλήλων αὐτῆς εἰς τὴν ἀνελλιπῆ καὶ ἔγκαιρον τοῖς συνδρομηταῖς ἡμῶν παράδοσιν τῶν φύλλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς φύσει εὔθυμος καὶ ζωηρὸς ἔρρεπε πρὸς ἀπολαύσεις τῶν τοῦ κόσμου ἀγαθῶν, σπουδάζων μὲν ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σπουδαῖα παρεισάγων τὸ ἀστεῖον· διὸ μεταξὺ τῶν ποικίλων διασκεδάσεων, εἰς ἃς ἀπλήστως παρεδίδετο, ἦσαν καὶ τὰ *δεῖπνα καὶ συμπόσια*. Τὸ συμπόσιον ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸ ἐπικρατοῦντος πότου· αὐτὸ δὲ τοῦτο convivium ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι (ἐκ τῆς cum καὶ vivere) διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πολλῶν συνδιατριβὴν καὶ συμβίωσιν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἡμεῖς μὲν προσφέρομεν ἐνταῦθα ἁπλοῦν παρόψημα, οἱ δὲ ἀδηφαγώτεροι παραπέμπονται εἰς τὰ πνευματικὰ συμπόσια τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Πλουτάρχου καὶ μάλιστα τοῦ Ἀθηναίου, ὡς καὶ εἰς τὸν τοῦ Becker Χαρικλῆ.

Αἱ εἰς τὰ συμπόσια προσκλήσεις ἐγίνοντο πρὸ δεκαπέντε συνήθως ἡμερῶν· κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον ἐν τῷ συμποσίῳ τῶν ἑπτὰ σοφῶν οἱ Συβαρῖται πρὸ ἑνὸς ἔτους τὰς κλήσεις ἐποιοῦντο τῶν γυναικῶν, ὅπως ἐκγένοιτο κατὰ σχολὴν παρασκευασμένας ἐσθῆτι καὶ χρυσῷ φοιτᾷν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Ἐγίνοντο δὲ πρὸ ἡμερῶν αἱ προσκλήσεις, ἵνα καὶ εὐπρεπέστερον προσέρχωνται οἱ κλητοὶ καὶ παρεσκευασμένοι ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ αἰνιγμάτων «οὐ γὰρ ὡς ἀγγεῖα ἥκει κομίζων ἑαυτὸν ἐμπλῆσαι πρὸς τὸ δεῖπνον ὁ νοῦν ἔχων, ἀλλὰ καὶ σπουδάσαι τι καὶ παῖξαι, καὶ ἀκοῦσαι καὶ εἰπεῖν, ὃ ὁ καιρὸς παρακαλεῖ τοὺς συνόντας, εἰ μέλλουσι μετ' ἀλλήλων ἡδέως ἔσεσθαι.»

Ἐν Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ τὰ συμπόσια ἀνηγέλλοντο πρὸ δέκα καὶ πέντε ἡμερῶν· γυναῖκες δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς ταῦτα, ἐκτὸς τῶν ἐλευθέρων ἐκείνων γυναικῶν τῶν καλουμένων *Ἑταιρῶν*, αἵτινες οὐ μόνον εἰς τὰ συμπόσια ἐφοίτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολάς· ἀλλὰ καὶ αἱ αὐλητρίδες καὶ ὀρχηστίδες καὶ οἰνοχόοι κοσμοῦσαι τὰ συμπόσια, ἀπεζημίουν τρόπον τινὰ τοὺς συνδαιτυμόνας διὰ τὴν ἔλλειψιν ἑτέρων γυναικῶν. Τῶν συμποσίων πολλάκις προηγοῦντο πολυτελῆ δεῖπνα.

Τὰ συμπόσια ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων θεωρούμενα εὐφρόσυναι διατριβαί, ὡς τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῆς Ὀδυσσείας 1. 5 καὶ 11 ἔνθα ὁ Ὀδυσσεὺς χαριέστατον πάντη νομίζει τὸ εὐφραίνεσθαι μὲν τοὺς πολλοὺς ἐν τῇ πόλει, ἀκούειν δὲ τοὺς δαι-

τυμόνας ἀνὰ δώματα ἐφεξῆς καθημένους μουσολήπτου ἀοιδοῦ.

Κατὰ τὸν Ἀθήναιον VI, 245 ἦν ἔθος ἐν Ἀθήναις τοὺς γυναικονόμους ἐφορᾶν τὰ συμπόσια καὶ ἐξετάζειν τῶν κεκλημένων τὸν ἀριθμὸν, ὅστις οὐκ ἠδύνατο ὑπερβῆναι τοὺς τριάκοντα· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρεοπαγῖται εἶχον τὴν ἐπιτήρησιν ταύτην.

Ὁσάκις προηγεῖτο δεῖπνον, τὸ συμπόσιον ἤρχιζεν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφῃροῦντο αἱ τράπεζαι καὶ ἐκαθαρίζετο τὸ δωμάτιον· ἐνίπτοντο δ' οἱ σύνδειπνοι δι' εὐώδους σάπωνος, καὶ νεάνιδες ἢ ἑταῖραι διένεμον αὐτοῖς στεφάνους πεπλεγμένους ἐξ ἀνθέων· σπεισάμενοι δὲ καὶ αὐλητρίδος ἐπιφθεγξαμένης μικρὰ ταῖς σπονδαῖς παρετίθεντο αἱ *δεύτεραι* καλούμεναι *τράπεζαι* παρὰ τοῖς κατακεκλιμένοις συμπόταις πλήρεις τραγημάτων, ἤτοι ἀμυγδάλων, καστάνων, καρύων, τυροῦ, ἁλιστῶν, ἰσχάδων, σταφιδῶν, ᾠῶν καὶ διαφόρων πλακούντων, ἃ πάντα *μεταδόρπια* καλεῖ ὁ Πλάτων κατὰ τὸν Ἀθήναιον, δι' ὧν διεγείροντες τὴν πρὸς τὸν πότον ὄρεξιν, οὕτως ἤρχοντο αὐτοῦ, πίνοντες μόνον ἀμπέλινον οἶνον ὕδατι μεμιγμένον· ὁ δὲ Τρύφων λέγει κατὰ τὸν Ἀθήναιον XIV, 641, 47 «πρὶν εἰσελθεῖν τοὺς δκιτυμόνας, ἐπὶ τῶν τραπεζῶν κεῖσθαι τὴν ἑκάστου μοίραν, ὕστερον δὲ πολλά τε καὶ ποικίλα ἐπεισφέρεσθαι διὰ καὶ *ἐπιφορήματα* κληθῆναι.» Τὸ κρᾶμα παρεσκευάζετο ἐντὸς κρατῆρος, εἰς ὃν ἔχεον πρῶτον τὸ ὕδωρ καὶ ἔπειτα τὸν οἶνον πλεονάζοντος πάντοτε τοῦ ὕδατος, οὗ ἡ ἀναλογία πρὸς τὸν οἶνον ἦτο ὡς 3 : 1 ἢ ὡς 2 : 1 ἢ ὡς 3 : 2 ἴδε Ἀθήν. X, 426. Ἡσίοδον Ἔργα καὶ Ἡμ. 591. Πλουτ. συμπ. F. 9. Τὴν κρᾶσιν τοῦ οἴνου κατά τινας μὲν Μελάμπους πρῶτος ἐφεῦρε, καθ' ἑτέρους δὲ Ἀμφικτύων καθ' ἃ φησιν Ἀθήναιος ἐν 11, 38 «Φιλόχορος δέ φησιν Ἀμφικτύονα τὸν Ἀθηναίων βασιλέα, μαθόντα παρὰ Διονύσου τὴν τοῦ οἴνου κρᾶσιν, πρῶτον κεράσαι· διὸ καὶ ὀρθοὺς γενέσθαι τοὺς ἀνθρώπους οὕτω πίνοντας, πρότερον ὑπὸ τοῦ ἀκράτου καμπτομένους· καὶ διὰ τοῦτο ἱδρύσασθαι βωμὸν ὀρθοῦ Διονύσου...»

Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐν Νόμοις σελ. 637 οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, ἔτι δὲ Κελτοὶ καὶ Ἴβηρες καὶ Θρᾶκες ἀκράτῳ παντάπασι χρῶνται, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται τὸ παράπαν ἀπέχουσιν οἴνου· οἱ τελευταῖοι δ' οὗτοι διὰ νὰ διδάξωσι τοὺς νέους ν' ἀπέχωσι τῆς οἰνοποσίας ἠνάγκαζον τοὺς εἵλωτας νὰ μεθύωσι καὶ νὰ χορεύωσιν ἀσέμνους χορούς.

Ἐγίνετο καὶ ἀκράτου οἴνου ὀλίγη χρῆσις, καὶ τοιοῦτος ἦν τὸ πρῶτον ποτήριον, ὅπερ ἔπινον ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἢ τῆς ὑγείας ἀρχόμενοι ἐκ δεξιῶν· «ὀλίγον τε προσφέρουσιν, (λέγει ὁ Ἀθήναιος ἐν XV, 693) ὥςπερ ἀναμιμνήσκοντες μόνον τῇ γεύσει τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν..... καὶ θέσμιον, φησίν, ἐτέθη τότε προσφέρεσθαι μετὰ τὰ σιτία πᾶσιν ἀκράτου μὲν ὅσον γεῦμα καὶ δεῖγμα τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ λοιπὸν ἤδη κεκραμένον.» Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν Δ', 3 λέγει «φασὶν ἐπὶ τῶν δείπνων, ὅταν ἄκρατος οἶνος ἐπιδιδῶται, προσεπιλέγειν *ἀγαθοῦ δαίμονος*, ὅταν δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον διδῶται κεκραμένος ὕδατος *Διὸς σωτῆρος* ἐπιφωνεῖν· τὸν μὲν γὰρ οἶνον ἄκρατον πινόμενον μανιώδεις διαθέσεις ἀποτελεῖν, τοῦ δ' ἀπὸ Διὸς ὄμβρου μιγέντος τὴν μὲν τέρψιν καὶ τὴν ἡδονὴν μένειν, τὸ δὲ τῆς μανίας καὶ παραλύσεως βλάπτον διορθοῦσθαι.»

Ὅτι δὲ ἔπινον ἀρχόμενοι ἐκ δεξιῶν, ὅπως εἴπομεν ἀνωτέρω, γίνεται φανερὸν ἐκ τοῦ Πλάτ. Πολ. Δ. 420 «ἐπὶ δεξιὰ διαπίνειν» καὶ ἐκ τοῦ Ἀθήν. XI, 462 λέγοντος ὅτι «ὁ μὲν Χῖος καὶ Θάσιος πίνει ἐκ μεγάλων κυλίκων ἐπιδέξια, ὁ δ' Ἀττικὸς ἐκ μικρῶν ἐπιδέξια, ὁ δὲ Θεττταλικὸς ἐκπώματα προπίνει μεγάλα.» Προπίνοντες δὲ εἰς ὑγίειαν παρόντων καὶ ἀπόντων φίλων ἐνεχείριζον τὸ ἔκπωμα εἰς ἐκεῖνον ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ πρόποσις, οὗτος πάλιν δεχόμενος τὸ αὐτὸ ἔκπωμα, τὸ ὁποῖον ἐπλήρου ὁ οἰνοχόος, ἢ πληρῶν τὸ ἴδιον προέπινεν ὑπὲρ ἑτέρου καὶ συνήθως ὑπὲρ τοῦ πρὸς δεξιὰν κατακκεκλιμένου, καὶ οὕτως ἐφεξῆς· πρὸ δὲ τῆς ὑπὲρ τῶν φίλων προπόσεως προέπινον τρὶς μὲν ταῖς χάρισι ἐννάκις δὲ ταῖς Μούσαις. Ὁ Ἀθήναιος ἐν 11, 36 λέγει τάδε «Πανύασις δὲ ὁ ἐποποιὸς τὴν μὲν πρώτην πόσιν ἀπονέμει Χάρισιν, Ὥραις καὶ Διονύσῳ, τὴν δὲ δευτέραν Ἀφροδίτῃ καὶ πάλιν Διονύσῳ, Ὕβρει δὲ καὶ Ἄτῃ τὴν τρίτην.» Τὰς προπόσεις ταύτας ἐκάλουν *φιλοτησίας*· φιλοτησία δὲ κατὰ τὸν Ἀθήναιον XI, 502 ἐκαλεῖτο καὶ κύλιξ τις ἕνεκα τῆς τοιαύτης προπόσεως. Κατὰ τὸν Ἀθήν. V, 192 «ἐκ τῶν κρατήρων οἱ κοῦροι διακονούμενοι τοῖς μὲν ἐντιμοτάτοις ἀεὶ πλῆρες παρεῖχον τὸ ποτήριον, τοῖς δ' ἄλλοις ἐξ ἴσου διένεμον.... προέπινον δ' ἀλλήλοις, οὐχ ὥςπερ ἡμεῖς, ἀλλὰ μεστὸν τὸν σκύφον». Ἀλλὰ ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὴν ὁμηρικὴν ἐποχήν. Τὸ ποσὸν δὲ τῆς πόσεως, ἡ ἀναλογία τοῦ ὕδατος πρὸς τὸν οἶνον ἐν τῇ κράσει, ὁ τρόπος τῆς πόσεως καὶ ἐν γένει ἡ διεύθυνσις τοῦ συμποσίου ἀνετίθεντο εἰς τὸν *συμποσίαρχον* τὸν καὶ *ἄρχοντα τῆς πόσεως* καὶ *βασιλέα* καὶ προσέτι *ἐπίσταθμον* καλούμενον, ὅστις ἐξελέγετο δι' ἀστραγάλων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἐν δὲ τῷ συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 213 βλέπομεν τὸν Ἀλκιβιάδην αὐτοχειροτόνητον συμποσίαρχον «ἄρχοντα οὖν ὑμῖν αἱροῦμαι τῆς πόσεως, ἕως ἂν ὑμεῖς ἱκανῶς πίητε, ἐμαυτόν.»

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ συμποσίαρχος ὥριζε πόσον ἕκαστος τῶν συμποτῶν ὤφειλε νὰ πίνῃ, τοῦτο ἐλέγετο *πίνειν πρὸς βίαν ἢ ἀνάγκην*, ὡς τιμωρία δ' ἐπεβάλλετο τὸ *ἀπνευστὶ, ἢ ἀμυστὶ πίνειν ἀμυστιζειν* ἴδε Ἀθήν. X, 413—Πλουτ. Συμπ. 111, 3, 645 καὶ Σουίδ. ἐν λ. ἀμυστί.

Ἐν Ἀθήναις ἀρχομένου τοῦ πότου ἔπινον διὰ μετρίων ποτηρίων, προϊόντος δ' αὐτοῦ καὶ διὰ μειζόνων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου χωρίου Διογένους τοῦ Λαερτίου (A, 103) «καὶ θαυμάζειν, φησί, πῶς Ἕλληνες ἀρχόμενοι μὲν ἐν μικροῖς πίνουσι, πλησθέντες δὲ ἐν μεγάλοις». καὶ ἐκ τοῦ Ἀθην. X,431 «τοῦτ' ἔσθ', ὁρᾷς, Ἑλληνικὸς πότος, μετρίοισι χρωμένοις ποτηρίοις λαλεῖν τε καὶ ληρεῖν πρὸς αὐτοὺς ἡδέως· τὸ μὲν γὰρ ἕτερον λουτρόν ἐστιν, οὐ πότος, ψυκτῆρι πίνειν καὶ κάδοις· θάνατος μὲν οὖν.» Ἐνίοτε ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς συμποσίοις ἐγίνετο χρῆσις ὑπερβαλλόντως πολλοῦ οἴνου· ἐν τῷ συμποσίῳ φερ' εἰπεῖν τοῦ Πλάτωνος σελ. 213 βλέπομεν ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης ἐξέπιον πλήρη ψυκτῆρα χωροῦντα πλέον ἢ ὀκτὼ κοτύλας, ἤτοι πλέον τῶν 480 δραμίων· καὶ παρὰ τῷ Ἀθην. X, 431 κατακρίνεται ὁ συμποσίαρχος Χαιρέας ὡς προπίνων κυάθους εἴκοσιν· οἱ προνοητικοὶ ὅμως οἰνοπῶλαι, μεριμνῶντες ὑπὲρ τῆς ὑγιείας τῶν κεφαλῶν τῶν τὸν οἶνον ὠνουμένων ἐφρόντιζον νὰ μὴ πωλῶσιν αὐτὸν ἄκρατον, ὧν τὴν πρόνοιαν ἐζήλωσαν καί τινες τῶν νῦν οἰνοπωλῶν· περὶ τῆς νοθείας ταύτης τοῦ οἴνου ὑπὸ τῶν καπήλων τάδε λέγεται εἰρωνικῶς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ τοῦ Ἀθηναίου «Λύσανδρος ὁ Σπαρτιάτης, τὸν οἶνον ὑδαρῆ πωλούντων τῶν καπήλων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, κεκραμένον ἐκέλευσεν αὐτὸν πωλεῖν, ἵν' αὐτὸν ἀκρατέστερον ὠνοῖντο·» καὶ κατωτέρω εἰπόντος τοῦ Ἀλέξιδος «κομψόν γε τοῦτ' ἐστὶ παρ' ὑμῖν, ὦ Σόλων, ἐν ταῖς Ἀθήναις δεξιῶς θ' εὑρημένον Σ. τὸ ποῖον; Ἀλ. Ἐν τοῖς συμποσίοις οὐ πίνετε ἄκρατον Σ. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον· πωλοῦσι γὰρ αὐταῖς ἀμάξαις εὐθέως κεκραμένον, οὐχ ἵνα τι κερδαίνωσι, τῶν δ' ὠνουμένων προνοούμενοι τοῦ τὰς κεφαλὰς ὑγιεῖς ἔχειν ἐκ κραιπάλης.» Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χωρίῳ κατακρίνεται τὸ μεθύειν «Πίνειν δὲ εἰς μέθην (φησὶν ἐν ἕκτῳ Νόμων Πλάτων) οὔτε ἄλλοθί που πρέπει, πλὴν ἐν ταῖς τοῦ τὸν οἶνον δόντος Θεοῦ ἑορταῖς, οὐδ' ἀσφαλὲς, οὔτ' οὖν περὶ γάμους ἐσπουδακότα, ἐν οἷς ἔμφρονα εἶναι πρέπει μάλιστα νύμφην καὶ νυμφίον, μεταβολὴν βίου οὐ μικρὰν μεταλλάττοντας, ἅμα δὲ καὶ τὸ γεννώμενον, ὅπως ὅτι μάλιστα ἐξ ἐμφρόνων ἀεὶ γίγνηται.» Καὶ τὸν Μουσαῖον δὲ κατακρίνει ὁ Πλάτων ἐν πολιτ. B, 363 καὶ τὸν υἱόν αὐτοῦ, οἵτινες πκριστῶσιν τοὺς ἐν τῷ Ἅδῃ δικαίους διάγοντας τὸν ἅπαντα χρόνον ἐστεφανωμένους καὶ μεθύοντας, ἡγησάμενοι κάλλιστον ἀρετῆς μισθὸν μέθην αἰώνιον. Περὶ δὲ τῆς χρήσεως τοῦ οἴνου τάδε λέγει ὁ Μνησίθεος παρὰ Ἀθην. 14, 36

«τὸν οἶνον τοὺς θεοὺς
θνητοῖς καταδεῖξαι, τοῖς μὲν ὀρθῶς χρωμένοις
ἀγαθὸν μέγιστον, τοῖς δ' ἀτάκτως τοὔμπαλιν·
τροφήν τε γὰρ δίδωσι τοῖς χρωμένοις,
ἰσχύν τε ταῖς ψυχαῖσι καὶ τοῖς σώμασι·
εἰς τὴν ἰατρικήν τε χρησιμώτατον·
καὶ τοῖς ποτοῖς γὰρ φαρμάκοις κεράννυται,
καὶ τοῖσιν ἑλκωθεῖσιν ὠφέλημ' ἔχει·
ἐν ταῖς συνουσίαις τε τῆς καθ' ἡμέραν
τοῖς μὲν μέτριον πίνουσι καὶ κεκραμένον
εὐθυμίαν· ἐὰν δ' ὑπερβάλῃς, ὕβριν·
ἐὰν δ' ἴσον ἴσῳ προσφέρῃ, μανίαν ποιεῖ·
ἐὰν δ' ἄκρατον, παράλυσιν τῶν σωμάτων.
Διὸ καὶ καλεῖσθαι τὸν Διόνυσον πανταχοῦ
ἰατρόν.

Ἡ δὲ Πυθία
εἴρηκέ τισι Διόνυσον ὑγιώτην καλεῖν.»

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ A, 26 καὶ 32 μνημονεύονται τρία εἴδη οἴνου ὁ *μέλας*, ὁ καὶ παλαίτατος, ὃν οἱ Χῖοι πρῶτοι ἔτχον, οἵτινες ἐδιδάχθησαν τὸ φυτεύειν καὶ θεραπεύειν ἀμπέλους παρὰ Οἰνοπίωνος (=οἰνοπότου) τοῦ Διονύσου υἱοῦ· οὗτος ἐνομίζετο δυναμικώτατος καὶ τροφιμώτατος καὶ ὁ μὴ γλυκάζων καὶ στυπτικός· τοῦτον ὁ Ὁ-

μηρος καλεῖ *αἴθοπα*· τὸ δεύτερον εἶδος ἦν ὁ *λευκὸς* ὁ ἀσθενὴς καὶ λεπτὸς θεωρούμενος, καὶ οὐρητικός, καὶ θερμός, καὶ πεπτικός. τρίτον δὲ εἶδος ἦν ὁ *κερρὸς* ὁ ῥᾷον πέτεων καὶ ξηραντικός· ἐπαινεῖται δὲ ὁ Χῖος ὡς χαριέστερος, καὶ τούτου ὁ Ἀριούσιος· ὁ Χῖος κοινῶς ἐθεωρεῖτο πεπτικός, τρόφιμος, αἵματος χρηστοῦ γεννετικός, προσηνέστατος.

Ὁ προμνημονευθεὶς κρατήρ, καθὼς καὶ αἱ λάγυνοι αἱ ἐνέχουσαι τὸν οἶνον ἐτίθεντο ἐπὶ τραπέζης, οἱ δὲ οἰνοχόοι λαμβάνοντες ἐκ τοῦ κρατῆρος τὸν οἶνον διὰ τῆς οἰνοχόης ἢ τοῦ κυάθου ἢ τῆς φιάλης ἢ τοῦ κύλικος ἢ τοῦ σκύφου κτλ. ἐδίδουν τοῖς συμπόταις κρατοῦντες τὰς φιάλας ἄκροις δακτύλοις· ἦσαν δὲ οὗτοι ὡραῖοι νέοι καὶ κομψῶς ἐνδεδυμένοι (ἴδε Ξενοφ. Κύρ. παιδ. 1, 3, 8 καὶ Πολυδ. VI, 95) καὶ τὸν Ἀθήν. V, 192 τάδε λέγονται «Καὶ δοῦλος οὐδεὶς ἦν ὁ διακονήσων, ἀλλ' οἱ νέοι τῶν ἐλευθέρων ᾠνοχόουν, καί τοι νυμφίος ὑπάρχων, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γάμοις. Παρὰ δὲ τῇ καλῇ Σαπφοῖ καὶ ὁ Ἑρμῆς οἰνοχοεῖ τοῖς θεοῖς· καὶ τἆλλα δὲ πάντα παρεσκεύαζον τοῖς δειπνοῦσιν ἐλεύθεροι· καὶ οἱ δειπνήσαντες ἀπελύοντο φωτὸς ὄντος.» Διδάσκαλος ἐν πᾶσιν ἡ ἀρχαιότης! καὶ σήμερον ἄκροις δακτύλοις προσφέρεται τὸ ποτήριον, καὶ οἱ οἰνεροί καὶ ἐν γένει οἱ περὶ τὴν τράπεζαν θεράποντες δέον νὰ ὦσιν ἂν ὄχι πάντοτε ὡραῖοι. διότι ὅσον εὔκολον ἦν τοῦτο τότε, τόσον δύσκολον τὴν σήμερον, τοὐλάχιστον καλῶς ἐνδεδυμένοι καὶ δὴ καὶ εὐλύγιστοι.

Ὠνοχόουν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ οἱ εὐγενέστατοι παῖδες, ὡς μαρτυρεῖ Ἀθήναιος ἐν X, 424· καὶ παρὰ Ῥωμαίοις δὲ οἱ εὐγενέστατοι τῶν παίδων τὴν λειτουργίαν ταύτην ἐκτελοῦσιν. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν τῷ X, 425 ἐκτὸς τῶν οἰνοχόων καὶ *οἰνόπτας*, οἵτινες ἐφεώρων τὰ ἐν τοῖς δείπνοις, εἰ κατ' ἴσον πίνουσιν οἱ συνόντες· οὗτοι δὲ ἦσαν τρεῖς, καὶ παρεῖχον τοῖς δειπνοῦσι λύχνους καὶ θρυαλλίδας, οὓς τινες καὶ *ὀφθαλμοὺς* ἐκάλουν. Τοῖς συμποσίοις καθ' Ὅμηρον Ὀδησ. Α. 152 «μολπὴ τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γὰρ τ' ἀνάθημα δαιτός.» Τὸ, ᾆσμα καὶ ὁ χορὸς, τὰ δύο ταῦτα πιστότατα τέκνα τοῦ Διονύσου, κοσμοῦσι τὰ συμπόσια, ὡς καὶ αὐλητρίδες καὶ κιθαρίστριαι· τὸ πρῶτον ᾆσμα κατὰ τὸν Ἀθήναιον XV, 694 ὥρειλον πάντες ὁμοῦ νὰ ᾄσωσι, τὸ δὲ δεύτερον πάντες μὲν ᾖδον, ἀλλ' ὅμως κατά τινα περίοδον ἐξ ὑποδοχῆς· τοῦ δὲ τρίτου μετεῖχον μόνον οἱ συνετοὶ δοκοῦντες εἶναι, καὶ κατὰ τόπον τινὰ εὐτύχοιεν ὄντες· ὡς ἀταξίαν δέ τινα ἔχον *σκόλιον* ἐκλήθη· τὸ δὲ τοιοῦτον ᾖδετο, ὁπότε τὰ κοινὰ καὶ πᾶσιν ἀναγκαῖα τέλος λάβοιεν· τηνικαῦτα γὰρ ἤδη τῶν σοφῶν ἕκαστον ᾠδήν τινα καλὴν ἐς μέσον ἠξίουν προσφέρειν.

Παρατίθεμεν ἐνταῦθα τινὰ τῶν σκολίων τούτων ἐκ τῶν παρ' Ἀθηναίῳ ἀπαντώντων.

α'

Παλλὰς Τριτογένει', ἄνασσ' Ἀθηνᾶ
ὄρθου τήν δε πόλιν τε καὶ πολίτας,
ἄτερ ἀλγέων καὶ στάσεων
καὶ θανάτων ἀώρων σύ τε καὶ πατήρ.

β'

Πλούτου μητέρ', Ὀλυμπίην ἀείδω
Δήμητραν στεφανηφόροις ἐν ὥραις,
σέ τε, παῖ Διός, Περσεφόνη·
χαίρετον, εὖ δὲ τάνδ' ἀμφέπετον πόλιν.

δ'

Ὦ Πάν, Ἀρκαδίας μέδων κλεινᾶς,
ὀρχηστὰ Βρομίαις ὀπαδὲ Νύμφαις,
γελάσειας, ὦ Πάν, ἐπ' ἐμαῖς
εὐφροσύναις ἀοιδαῖς κεχαρημένος.

στ'

Εἴθ' ἑξῆν ὁποῖός τις ἦν ἕκαστος
τὸ στῆθος διελόνθ' ἔπειτα τὸν νοῦν
ἐσιδόντα, κλείσαντα πάλιν,
ἄνδρα φίλον νομίζειν ἀδόλῳ φρενί.

γ'

Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
δεύτερον δὲ καλὸν φυαὶ γενέσθαι,
τὸ τρίτον δε πλουτεῖν ἀδόλως,
καὶ τὸ τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων[1]

ζ'

Ἐκ μύρτου κλαδὶ τὸ ξίφος φορήσω,
ὥςπερ Ἁρμόδιος κ' Ἀριστογείτων,
ὅτε τὸν τύραννον κτανέτην,
ἰσονόμους τ' Ἀθήνας ἐποιησάτην.

ια'

Φίλταθ' Ἁρμόδιε, οὔ τί παν τέθνηκας,
νήσοις δ' ἐν μακάρων σέ φασιν εἶναι,
ἵνα περ ποδώκεις Ἀχιλεὺς,
Τυδείδην τέ φασιν Διομήδεα.

ιό'

Ἀδμήτου λόγον, ὦ ταῖρε, μαθὼν τοὺς ἀγάθους φίλους,
τῶν δειλῶν δ' ἀπέχου, γνοὺς, ὅτι δειλοῖς ὀλίγη χάρις.

[1] Σημ. τοῦ ᾄσματος τούτου οἱ δύο μεσαῖοι στίχοι ἀπαντῶσιν ἐν τῇ δημώδει ποιήσει οὕτως

«ἤθελα νὰ 'μουν εὔμορφη
κ' ἀρχόντισα μεγάλη,
νὲ ἔχω καὶ καλὴ ψυχὴ
δὲν ἤθελ' ἄλλη χάρη.»

ιζ'

Εἴθε λύρα καλὴ γενοίμην ἐλεφαντίνη,
καί με καλοὶ παῖδες φοροῖεν Διονύσιον ἐς χορόν.

ιη'

Εἴθ' ἄπυρον καλὸν γενοίμην μέγα χρυσίον,
καί με καλὴ γυνὴ φορείη καθαρὸν θεμένη νόον

ιθ'

Σύν μοι πῖνε, συνήβα, συνέρα, συστεφανηφόρει,
σύν μοι μαινομένῳ μαίνεσ, σὺν σώφρονι σωφρόνει.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Δ. Π. ΤΣΕΓΚΟΣ
καθηγ. ἐν τῷ Βαρβ. Λυκείῳ

Ο ΕΠΙΓΕΙΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε προηγ. ἀριθ.)

Παρατηρητέον ὅτι οἱ συγγραφεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγχέουσι τοὺς ὅρους «Ἐδὲν» καὶ «Παράδεισος» ἐν ᾧ μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει λίαν καταφανὴς διαφορά. Ἐδὲν (ἥτις ἐστὶ λέξις Ἑβραϊκὴ σημαίνουσα «ἡδονὴν») ἦν ἡ ἐκλεκτοτέρα καὶ τερπνοτέρα θέσις τοῦ κόσμου, ὁ δὲ παράδεισος ἦν τὸ ἐκλεκτότερον καὶ τερπνότερον μέρος τῆς Ἐδέν. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐξεφράσθη ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐν ταῖς λέξεσιν «ὁ Κῆπος τῆς Ἐδέν.» ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρώτη ἑστία τῆς τέρψεως καὶ πρώτης ἀγάπης. Ὁ Μίλτων ἀναγνωρίζει τὴν διαφορὰν λέγων.

So on he fares, and to the border comes
of Eden, where delicious Paradise,
Now nearer, crowns with her enclosure green
As with a rural mound, the champain head,
of a steep wilderness.

Ὁ Παράδεισος λοιπὸν εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἐδέν, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ αὐτοῦ εὑρίσκοντο τὸ δένδρον τῆς Ζωῆς καὶ τὸ δένδρον τῆς Γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· ἐκ τούτου ἀφορμὴν λαβὼν καὶ ὁ Θωμᾶς Βράουν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ κήπου τοῦ Κύρου, λέγει «οἰκαδήποτε καὶ ἂν ἦν ἡ τοῦ Παραδείσου ἐξωτερικὴ μορφὴ, οὐχ ἧττον δὲν ἐστερεῖτο κύκλου ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως.» Τὸ ἐξωτερικὸν περιτείχισμα τοῦ κήπου τῆς Ἐδὲν περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Μανδεβίλλ, μετὰ ποιᾶς τινος αὐθεντικότητος καὶ τοι εὐσυνηδήτως ὁμολογεῖ ὅτι οὐδέποτε εἶδεν αὐτόν. «Ὁ Ἐπίγειος Παράδεισος ὡς σοφοὶ ἄνδρες λέγουσι, προσθέτει, ἐστὶν ἡ ὑψηλοτέρα θέσις τοῦ κόσμου ἕνεκα δὲ τοῦ ὕψους του προσεγγίζει τὸν κύκλον τῆς σελήνης..... Τοιοῦτον δ' ὑψηλὰ κεῖται ὥστε ἡ τοῦ Νῶε Κιβωτὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ· ὁ δὲ κατακλυσμὸς καλύψας ἅπασαν τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν, ἐσεβάσθη μόνον τὸν Παράδεισον, ὅστις περιτετείχισται πανταχόθεν, οὐδεὶς δὲ γινώσκει τί ἐν αὐτῷ ὑπάρχει· ὑπὸ λεπτῆς δὲ πόας τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ τεῖχος καλυπτόμενον ἐκτείνεται ἐκ Μεσημβρίας πρὸς Βορρᾶν μίαν ἔχον εἴσοδον πυρὶ φλεγομένῳ κεκλεισμένην ὥστε οὐδεὶς τῶν θνητῶν εἰσελθεῖν δύναται.» Μεγάλη καὶ ποιητικὴ ἐν ταυτῷ περιγραφὴ τοῦ Παραδείσου δίδεται ἐν τῷ παλαιῷ μυθιστορήματι *ὁ Δόκτωρ Φαῦστος*· οὗτος περιηγούμενος μετὰ τοῦ Μεμφιστοφέλους ἀφικνεῖται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Καυκάσου.

«....Καὶ ἐνῷ παρετήρει πρὸς τὴν Ἀνατολὴν εἶδεν ἰσχυρὸν καὶ μαρμαῖρον φῶς πυρὸς εὐθὺ ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν ὡς ἀκτὶς τοῦ ἡλίου ἐκπεμπόμενον. Παρετήρησε ἐν τῷ ὕδατι τέσσαρα λαμπρὰ ρεύματα ὧν τὸ μὲν ἔρρεε πρὸς τὰς Ἰνδίας, τὸ δεύτερον πρὸς τὴν Αἴγυπτον, τὸ τρίτον καὶ τέταρτον πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. Πάρυτα ἠρώτησε τὸν Μεμφιστοφελῆ ὁποῖα ἦσαν τὰ ρεύματα ἐκεῖνα καὶ πόθεν ἔρρεον ὁ δαίμων προθύμως τότε ἀπήντησεν αὐτῷ λέγων «εἶναι ὁ Παράδεισος ὅστις κεῖται τοσούτῳ μακρὰν πρὸς Ἀνατολὰς—ὁ κῆπος ὃν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐπλήρωσε πασῶν τῶν ἡδονῶν, τὸ δὲ λαμπρὸν ῥεῦμα ὅπερ βλέπεις εἶναι ὁ τοῖχος καὶ προπύργιον αὐτοῦ, καὶ ἡ φωτεινὴ μαρμαρυγὴ εἶναι ὁ διὰ πυριφλεγοῦς ζίφους φρουρῶν ἄγγελος.

«Τὸ ὕδωρ ὅπερ παρατηρεῖς διαιρούμενον εἰς τέσσαρα μέρη ἀναβλύει ἐκ φρέατος τινος ἐντὸς τοῦ Παραδείσου κειμένου, καλοῦνται δὲ τὰ ρεύματα ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον Γάγγης, τὸ δεύτερον Γιχὼν, τὸ τρίτον Τίγρης καὶ τὸ τέταρτον Εὐφράτης. Ἐπίσης παρατηρεῖς ὅτι ὁ ἄγγελος ἵσταται μεταξὺ τοῦ Ζυγοῦ καὶ Κριοῦ ἀκριβῶς πρὸς τὸ ζενίθ, καὶ ἐπὶ τοῦ πυροφλεγοῦς ἐκείνου τείχους ἵσταται ὁ ἄγγελος Μιχαὴλ κρατῶν ῥομφαίαν ὅπως φυλάττῃ τὸ δένδρον τῆς Ζωῆς. Ἀλλὰ προτέθηκεν ὁ δαίμων «Οὐδὲ σὺ, οὐδ' ἐγὼ οὐδ' ἄλλος τις μεθ' ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἁπάντων θέλει δυνηθῇ νὰ ἐπισκεφθῇ ἢ νὰ πελάσῃ περισσότερον ἡμῶν τούτων»

Ἡ περὶ τοῦ ἀπαστράπτοντος ζίφους παράδοσις ἐλήφθη ἐκ τῆς Μωσαϊκῆς διηγήσεως· ὁ Μίλ-

των περιγράφων τὴν σελαγίζουσαν τοῦ Θεοῦ ῥομφαίαν τὴν ὡς κομήτης ἀπαστράπτουσαν κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας ἀπὸ τοῦ Παραδείσου λέγει.

They, looKing back, all the eastern side behe'd
Of Paradise, so late their happy seat,
Waved over by that flaming brand, the gate
With dreadful faces througt, and fiery arms.

Ὅτι ὁ Μωϋσῆς ὁμιλῶν περὶ τῆς Ἐδὲν, ἐθεώρησε ὡς τοιαύτην τὴν ὑπὸ τοῦ Τίγριτος καὶ Εὐφράτου περιρρεομένην χώραν—τὴν χώραν τῆς Βαβυλῶνος καταφαίνεται ἐκ πολλῶν παραδόσεων ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν παρεδόθη τοῖς Ἰσραηλίταις ὁ νόμος. Καταφαίνεται δ' ὅτι οὐχὶ μόνον ὑπῆρχε θέσις καλουμένη Ἐδὲν, καὶ πόλις Παράδεισος ἐν Συρίᾳ, ἀλλ' ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ Μεσοποταμίᾳ ὑπῆρχε χώρα τις καλουμένη Ἐδὲν μέχρι τοῦ 1552, τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ δύο ἐπιστολῶν τοῦ Νεστοριανοῦ Χριστιανοῦ πρὸς τὸν Πάπαν· ἐκαλεῖτο δ' οὕτω νῆσος τις ἐν τῷ Τίγριτι.

Ὁ Βάλτερ Ῥαλέη εὑρίσκει, «ἕνεκεν τῆς ἐξόχου εὐφορίας καὶ εὐδαιμονίας τοῦ Βαβυλωνιακοῦ ἐδάφους» λόγον νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ Ἐδὲν ἴσως εἶχε φυτευθῆ ἐκεῖ, μόλον ὅτι προσθέτει οὗτος αἱ ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ κείμεναι χώραι φέρουσι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην χαρακτῆρα Παραδείσου. πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν λόγων αὐτοῦ τὰ ἑξῆς ἐκ τοῦ Ἡροδότου ἀναγράφει.

«Ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἁπασέων μακρῷ ἀρίστη τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν· τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειρᾶται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκέην οὔτε ἄμπελον οὔτε ἐλαίην. Τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ, ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδιδοῖ, ἐπεὰν δὲ ἄριστα αὐτὴ ἑαυτῆς ἐνείκῃ, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει· τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων, ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς, ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώρην καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται· χρέονται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦνται· εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες περικότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον, οἱ πλεῦνες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται»

Παρομοίαν περιγραφὴν δίδει ὁ Στράβων· ἀλλ' αἱ ἀρχαῖαι αὗται περὶ τῆς Βαβυλῶνος παραδόσεις διαψεύδονται ὑπὸ τοῦ ἀγόνου καὶ ἀμμώδους αὐτῆς. Ἡ ἰδέα ὑπάρξεως ἐπιγείου Παραδείσου ὑπῆρξεν αἰτία πλείστων ὡραίων περιγραφῶν. Παρ' Ὁμήρῳ, ἀπαντῶμεν τὴν Αἰθιοπίαν περιγραφομένην ὡς μεγάλην νῆσον τοῦ Νοτείου ὠκεανοῦ λαμπρὰν διαμονὴν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῶν ἐναρετοτέρων ἀνθρώπων οὓς ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων γενικῶς αἱ νῦν καλούμεναι Κανάριοι νῆσοι ἐθεωροῦντο ὡς διαμοναὶ τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν μετὰ θάνατον, ὅπερ βεβαίως ἀποτελεῖ μίγματι ἐνταῦθα ἐπιγείου καὶ οὐρανίου Παραδείσου. Ὁ Ῥωμαῖος Σεστόριος, ἀκούσας ποτε ἐν Ἱσπανίᾳ θελκτικοτάτην περιγραφὴν τῶν νήσων τούτων ὑπό τινων ναυτῶν ἄρτι τὸν Ἀτλαντικὸν διαπλευσάντων τοσοῦτον συνεκινήθη, ὥστε ἠθέλησε ἐγκαταλείπων τὰς φροντίδας τοῦ Κράτους καὶ τὰς τύχας τοῦ πολέμου νὰ διέλθῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του εἰς τὰ Ἠλύσια ἐκεῖνα τῶν εὐτυχῶν νήσων πεδία. Αἱ Κανάριοι νῆσοι διατηροῦσι ἔτι ταύτην τὸν χαρακτῆρα τοῦτον, καὶ φαίνονται ὡς θελκτικώτατος Παράδεισος διὰ πάντα ἐκπεπτωκότα πολιτεύτην καὶ στρατιώτην.

Οἱ Πέρσαι ἐφαντάσθησαν μεγαλοπρεπεῖς πόλεις καὶ Ἠλύσια πεδία, ἀνήκοντα τοῖς ἀγγέλοις, ἐπὶ τοῦ ὄρους Καυκάσου. Οἱ Ἰνδοὶ παρεδέχθησαν τὸν παράδεισον κείμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους *Μέρυ* εἰς τὰ ὅρια τῆς Κασμίρης καὶ Θιβὲτ· εἰς μεταγενεστέραν δ' ἐποχὴν οἱ ποιηταὶ τῆς Δύσεως φαντάζονται χώραν τινὰ τῆς Ἀνατολῆς (τὸν ἀληθῆ Παράδεισον τοῦ Ἀδὰμ, ὡς οὗτοι νομίζουσι) ἐν ᾧ πιστεύουσιν ὅτι ὁ Θεὸς αὐτῶν Φοίνιξ διαμένει. Πολλοὶ ἔτι ἄλλοι τόποι ἐξελήχθησαν ὡς ἐπίγειος Παράδεισος ὡς οἱ κῆποι τοῦ Ἀρμίδα, ἡ νῆσος τῆς Καλυψοῦς, οἱ κῆποι τῶν Ἑσπερίδων, τοῦ Ἀλκινόου καὶ τοῦ Ἀδώνιδος.

Εὐάρεστον τῇ ἀληθείᾳ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ γῆ ἅπασα πεποίκισται διὰ τῶν θελκτικοτάτων τούτων Ἐδὲν, εὐαρεστότερον ἔτι ὅτι διὰ τῆς βοηθείας, τῆς ἀληθείας καὶ ἀγάπης δυνάμεθα νὰ πλάσωμεν τὸν ἡμέτερον ἐπίγειον Παράδεισον περικλείοντα ἐν αὐτῷ τὴν θελκτικὴν χώραν τὴν καλουμένην ΣΥΝΕΙΔΟΣ.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΖΑΡΚΟΥ ΕΝ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Εἶδον καὶ ἐγνώρισα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ νεάνιδας κομψῶς καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἐκ Παρισίων Journal ἐνδεδυμένας, μετὰ πολλοῦ ζήλου σπουδαζούσας τὰ τῆς πολυτελείας καὶ τὴν γαλλικὴν χάριν τῶν *salonίων* καὶ ἐν γένει ἀμιλλωμέναι ὅπως ἐξισωθῶσι ταῖς γυναιξὶ ἐκείναις ἐν Παρισίοις, αἵτινες εἰσὶ ταῦν διαιτηταὶ τῆς φιλοκαλίας, τῆς χάριτος καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν. Εἶδον αὐτὰς πάσῃ θυσίᾳ συρομένας ὄπισθεν τῆς πολυτελείας τοῦ ἐξόχου καὶ κορυφαίου τούτου τέρατος, τοῦ ἐκ δύο συγκειμένου φύσεων, ἤτοι ἐξ αἰσχροκερδείας ὁμοῦ καὶ ἀσωτίας συμπεφυρμένου, φύσει ἀκορέστου καὶ πρὸς συλλογὴν χρημάτων καὶ περὶ τὴν ἄσωτον τῶν συλλεγομένων ἐπιδαψίλευσιν, ἀδιακόπως ἐκ νέων ἐπιθυμιῶν ὑπεκκαιομένου, ὥστε καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν παντοίας ἐπιχειρεῖ ἀδικίας καὶ πᾶσαν πρᾶξιν πονηρὰν καὶ ἀθέμιτον· ἀλλὰ δὲν μοὶ ἔτυχε νὰ ἴδω καὶ γνωρίσω ἐν ἡμῖν νεάνιδα καταγινομένην εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἐκπαίδευσιν, σπουδάζουσαν τὴν γλῶσσαν της καὶ ἑλληνοπρεπῶς ἀνατρεφομένην. Αἱ ἐξαιρέσεις εἰσὶ τόσῳ σπάνιαι, ὥστε παράλειψις καθήκοντος δύνατκι νὰ θεωρηθῇ ὁ μὴ δημοσίᾳ ἔπαινος τῶν ἀποτελουσῶν αὐτὰς νεανίδων.

Δὲν παρῆλθεν πολὺς χρόνος, ἀφ' ὅτου ἀνέγνωμεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μεταπεφρασμένον ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Αἰκατερίνης Ζάρκου τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον σύγγραμμα τοῦ Καμίλλου Φλαμμαρίωνος «ὁ Θεὸς ἐν τῇ Φύσει».

Ἐν ἀρχῇ, ὁμολογοῦμεν, ἐδιστάσαμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ μετάφρασις αὕτη εἶνε ἔργον γυναικός· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐδιστάσαμεν ν' ἀποδώσωμεν τὴν περισπούδαστον ταύτην μετάφρασιν καὶ εἴς τινα τῶν παρ' ἡμῖν λογίων, ἅτε μὴ συγκρινομένην πρὸς οὐδεμίαν τῶν μέχρι τοῦδε ὑπ' αὐτῶν γενομένων. Μετεφράσθησαν ἢ μᾶλλον κατεσπαράχθησαν ἀνηλεῶς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀρκετὰ ξένα συγγράμματα καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας· ἐν πᾶσι δὲ τούτοις οἱ μεταφρασταὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσωσι ἀφανεῖς τὰς ἀρετὰς τῶν συγγραφέων, ν' ἀμαυρώσωσι τὴν ἐπιλάμπουσαν καὶ ἐπανθοῦσαν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν χάριν καὶ νὰ παραμορφώσωσιν ἐπαισθητῶς τὰς ἐννοίας αὐτῶν. Τὴν πρώτην καθ' ἡμᾶς ἐπιτυχῆ θέσιν μεταξὺ τῶν γενομένων παρ' ἡμῖν μεταφράσεων κατέχει ἡ ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Ζάρκου γενομένη μετάφρασις τοῦ μνημονευθέντος συγγράμματος.

Ἡ μεταφραστὴς τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου συγγράμματος κατενόησεν ὅτι πρὸς ἀκριβῆ καὶ ἀξίαν τοῦ διασήμου συγγραφέως μετάφρασιν, δὲν ἀπαιτεῖται ἁπλῶς ἡ γνῶσις τῆς σημασίας τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ πολλὰ σὺν τούτῳ ἄλλα. Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς δείκνυσι ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ δύναμιν ἐκλογῆς λέξεων καταλλήλων καὶ ἁρμοδίων πρὸς παράστασιν τῶν ἐννοιῶν, τὴν αὐτὴν δύναμιν πρὸς ἐκλογὴν λέξεων ἐκ τῆς εἰς ἣν μεταφράζει πρέπει νὰ δείξῃ καὶ ὁ μεταφραστής. Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ συνθέτῃ καὶ συναρμόττῃ τὰς λέξεις συγγράφων καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, οὕτω καὶ ὁ μεταφραστὴς μεταφράζων δὲν πρέπει νὰ στερεῖται τῆς δυνάμεως ταύτης, ὑπ' ὄψιν ἔχων ὅτι ὅπως ἡ ἄτεχνος τῶν λέξεων σύνθεσις καὶ συναρμογὴ εἶνε ἱκανὴ ν' ἀμαυρώσῃ καὶ τῶν μᾶλλον ἁδρῶν καὶ ὑψηλῶν νοημάτων τὴν λάμψιν καὶ τῶν καταλληλοτέρων καὶ εἰκονικοτέρων λέξεων τὸ κάλλος, οὕτω καὶ ἡ ἔντεχνος καὶ ἐπιτηδεία σύνθεσις δύνατκι νὰ καλύψῃ τὴν ἀσχημίαν τῶν τε ἀτελῶν νοημάτων καὶ λέξεων. Τὴν διάφορον ταύτην τῆς συνθήκης δύναμιν, προσφυέστατα παρομοιάζει Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Ὁμήρου. Καθὼς ἐκείνη διὰ τῆς αὐτῆς ῥάβδου ἐφαπτομένη τοῦ Ὀδυσσέως, ἄλλο τε μὲν ἔκαμνε αὐτὸν νὰ φαίνηται ζαρωμένος, μικρόσωμος, δύσμορφος καὶ πρὸς ψωμοζήτην γέροντα ὅμοιος, ἄλλο τε πάλιν μεγάλος, παχὺς καὶ εὔμορφος, παρομοίως καὶ ἡ σύνθεσις διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων ποτέ μεν δείκνυσι ἄμορφα πτωχὰ καὶ ταπεινὰ τὰ νοήματα, ποτὲ δὲ εὔμορφα πλούσια ἁδρὰ καὶ ὑψηλά. Καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστα διαφέρει ποιητὴς. ποιητοῦ καὶ ῥήτωρ ῥήτορος καὶ συγγραφεὺς συγγραφέως.

Ἡ ἐλλόγιμος δεσποινὶς ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις δὲν δύνατκι ποτε νὰ εἶνε πιστὴ καὶ ἀκριβὲς ἐκμαγεῖον τοῦ προτοτύπου, ἀλλ' ὕλη ἄμορφος, οἰκοδομὴ ἔχουσα μὲν τὰ τείχη, τὴν στέγην καὶ τὰ φύλλα τῶν παραθύρων, στερουμένη δ' ὅλου τοῦ λοιποῦ κόσμου, παρηκολούθητε κατ' ἔννοιαν τὸν συγγραφέα καὶ κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ ἡμῖν τὰ νοήματα σα-

φῇ καὶ καθαρὰ μὴ ἀπολειπομένη οὐδ' αὐτῆς τῆς ἰδικιτέρας τοῦ συγγραφέως χάριτος.

Καὶ οἱ ἐπιχειρήσαντες νὰ μεταφράσωσιν ἔργον τι ἐδοκίμασαν καὶ ἠσθάνθησαν τὰς ἀνωτέρω ἀληθείας, καὶ οἱ εὐτυχήσαντες ν' ἀναγνώσωσι τὸ ἔξοχον τοῦ φιλοσόφου Φλαμμαρίωνος ἔργον ἐν πρωτοτύπῳ μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀκολούθως ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Αἰκατερίνης Ζάρκου κατεῖδον καὶ ὡμολόγησαν αὐτάς. Ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη Ζάρκου δὲν ἀνεφάνη ὡς μεταφραστὴς μόνον ἐν τῷ φιλολογικῷ ἡμῶν κόσμῳ. Ἀνέγνωμεν τελευταῖον πρωτότυπον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Ἀσωπίου πραγματείαν αὐτῆς περὶ τῆς γενέσεως καὶ προόδου τῶν γαλλικῶν γραμμάτων ἀπὸ τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'. (1515) μέχρι Λουδοβίκου ΙΔ'., ἥτις δύναται νὰ κληθῇ περίοδος *συγγραφικὴ* ἢ τῆς *γραμματολογίας* καὶ ἀληθῶς ἐξετιμήσαμεν τὴν κόρην. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἀποτελεῖ μέρος ὁλοκλήρου πραγματείας καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τηλαυγὲς πρόσωπον αὐτῆς, ἥτις ἐλπίζομεν ὅτι ὁσονοῦπω θέλει δημοσιευθῇ διὰ νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ θέσιν ἐν τῇ πτωχοτάτῃ τοιούτων ἔργων ἡμῶν κοινωνίᾳ... Τὴν πολύτιμον ταύτην συγγραφὴν θέλομεν ἀναλύσει μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἅμα δημοσιευθεῖσαν πλήρη· οὐχ ἧττον ὅπως ἐνθαρρύνωμεν μᾶλλον τὴν εὐγενῆ καὶ ἐλλόγιμον κόρην πάσχουσαν ἐκ τῆς δειλίας ἐκείνης, ἥτις κατέχει πάντας τοὺς ἔχοντας συναίσθησιν τῆς ἀξίας αὐτῶν συγγραφεῖς, θέλομεν γράψει ὀλίγας λέξεις οἱονεὶ προαγγέλλοντες τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς.

Ἡ συγγραφεὺς ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ διαιροῦσα τὴν ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἰς δύο περιόδους, τὴν μὲν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων αὐτῆς στοιχείων μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἀτομικότητος καὶ κυριαρχίας αὐτῆς, τὴν δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, θεωρεῖ κατὰ τάξιν τὰ ἐργασθέντα τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς στοιχεῖα ἤτοι πρῶτον τὴν γλῶσσαν τῶν κατακτητῶν αὐτῆς Ῥωμαίων ἐπιβληθεῖσαν τῇ ὑπεροχῇ αὐτῆς καὶ ἐκδιώξασαν τὴν τῶν κατακτηθέντων ἤτοι τὴν Κελτικήν, σωζωμένην εἰς τὰ χωρία μόνον· δεύτερον τὴν τῶν κατακτητῶν Φράγκων νέα κομίσασαν στοιχεῖα καὶ νέον χαρακτῆρα εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς νῦν γαλλικῆς γλώσσης, ἀλλὰ μὴ δυνηθεῖσαν νὰ ἐπιβληθῇ τῇ Λατινικῇ ὡς ἐπεβλήθη αὕτη τῇ Κελτικῇ, πρῶτον διότι ἡ Λατινικὴ ὑπερεῖχε ταύτης καὶ δεύτερον διότι ἦν γλῶσσα τῆς νέας θρησκείας τοῦ χριστιανισμοῦ ὃν ἠσπάσθησαν οἱ βάρβαροι οὗτοι, λαλουμένη καθ' ὅλα τὰ κράτη τὰ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου ἐγερθέντα ἐκτὸς τῶν μερῶν ἐν οἷς εἶχεν εἰσδύσει ὁ ἑλληνισμός, ὅστις ἔμεινεν ἐπικρατέστερος καὶ ὅστις ἀποτελεῖ τὸ τρίτον κύριον τῆς Γαλλικῆς γλώσσης στοιχεῖον. Εἰς τὴν ἐργασίαν δὲ ταύτην πρὸς σχηματισμὸν καὶ μόρφωσιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἀνεμίχθησαν κατὰ καιροὺς καὶ ἕτερα στοιχεῖα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οὐσιώδη, ἐκ τῆς σχέσεως τῶν Κελτῶν πρὸς τὰ ὅμορα Ἰβηρικὰ καὶ Γερμανικὰ ἔθνη, μεθ' ὧν οὗτοι φαίνεται ὅτι εἶχον τὴν αὐτὴν καταγωγήν. Ἡ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰς ἀλλοιώσεις καὶ τροποποιήσεις ἃς ἐπήνεγκον καὶ τὰ νέα ταῦτα στοιχεῖα καὶ τοὺς διαφόρους τούτων συνδυασμοὺς φθάνουσα μέχρι τῆς σταθερῶς ἐπελθούσης τῆς γλώσσης ἑνότητος. Εἶτα ἀναφέρει τὰς ἐκ τῆς Ἱσπανίας εἰς τὴν Γαλλίαν Ἀραβικὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς τῶν Γάλλων σταυροφορίας ἐξετάζουσα τὰς συνεπείᾳ τούτων εἰσαχθείσας τῇ Γαλλικῇ ἐπιστημονικὰς καί τινας τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολέμου λέξεις καθὼς καὶ τὴν κατὰ τὸν ιϛ'. αἰῶνα ἐπιρροὴν καὶ ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἰταλικῆς, πλείστας ὅσας παρασχούσης αὐτῇ λέξεις περὶ ὡραίων τεχνῶν καὶ ἐπηρεασάσης καὶ αὐτὴν τὴν Γαλλικὴν προφοράν.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐξετάζει ἐν ἐκτάσει καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἑνὸς οὐσιωδεστάτου στοιχείου τοῦ *Ἑλληνικοῦ*. Διὰ τῶν μεταναστῶν Φωκαέων κτίζεται ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλατίᾳ ἡ Μασσαλία, ἥτις ἐν διαστήματι 600 περίπου ἐτῶν καθίσταται ἡ δέσποινα τῆς Μεσογείου, ἡ πρύτανις τῆς τύχης τῶν Γαλατικῶν καὶ ἡ ἰσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις, ὡς καὶ ἡ πιστοτέρα φίλη τῆς Ῥώμης. Διὰ τῶν ἀποίκων δὲ τούτων Ἑλλήνων ἀρχίζει ἐν Γαλλίᾳ ἡ πρώτη καὶ μεγάλη συγχρόνως ἐποχὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας ταύτης, τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐκαλλιέργησαν διδάξαντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς σὺν τῇ εὐνομίᾳ καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς Ἑλλάδος, τὴν φυτείαν τῆς συκῆς, τῆς ἐλαίας καὶ τῆς ἀμπέλου. Ἡ Μασσαλία πιστὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτῆς καταγωγὴν συνίστησι Ἀκαδήμιαν, δέχεται εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς καὶ ἐκπαιδεύει τὴν Ῥωμαϊκὴν νεότητα, τοὺς Δρυΐδας, ἱερεῖς σοφοὺς καὶ ποιητὰς τῶν Κελτῶν· διατρέφει πεπαιδευμένους διδασκάλους, γεννᾷ σοφοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν πρῶτον φανέντα συγγραφέα Πυθέαν καὶ ἀξιοῦται τέλος τῆς ἐνδόξου ἐπικλήσεως *Γαλατικαὶ Ἀθῆναι*. Οὕτω διαδίδεται τοσοῦτον ταχέως ὁ ἑλληνισμὸς καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ὥστε κατὰ τὸν ε'. αἰῶνα καὶ μετ' αὐτὴν τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν καὶ ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων, ὄχι μόνον διεσώζετο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς μὴ τοιαύτας.

(Ἕπεται τὸ τέλος·)

Ν. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ.

Η ΑΤΜΗΛΑΤΟΣ ΟΙΚΙΑ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΝ ΤΗι ΑΡΚΤΩΑι ΙΝΔΙΚΗι

ΥΠΟ

JULES VERNE

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

«Κινητὸς οἶκος! οἶκος ὢν ἐν ταὐτῷ ὄχημα καὶ ἀτμόπλοιον! Μόνον αἱ πτέρυγες λείπουσιν ὅπως μεταβληθῇ εἰς ἱπτάμενον μηχάνημα καὶ διασχίσῃ τὸ διάστημα!

— Τοῦτο γενήσεται, φίλε Χώδ, ἀπεκρίνατο ὁ Βάνξ.

— Τὸ γινώσκω! Τὰ πάντα κατορθωτά! Μόνον ἡ ὕπαρξις ἡμῶν οὐκ ἐπαναδοθήσεται ἡμῖν ὅπως τὰ θαύματα ταῦτα ἴδωμεν! Ὁ βίος ἔχει τὰς ὁδύνας αὐτοῦ καὶ ἐν τούτοις δέχομαι νὰ ζήσω ἐπὶ δέκα αἰῶνας — ἐκ καθαρᾶς περιεργείας.»

Τὸ ἑσπέρας, δώδεκα μακρὰν τῆς Γάγιας ὥρας, διελθόντες ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ σηραγγώδη γέφυραν τὴν φέρουσαν τὸν σιδηρόδρομον ὀγδοήκοντα ὑπεράνω τῆς κοίτης τῆς Σὼν πόδας, διενυκτερεύομεν πέριξ τῆς Σασεραὰμ ὅπως προμηθευθέντες ξύλα καὶ ὕδωρ ἀναχωρήσωμεν τῇ ἐπαύριον πρωΐᾳ 22 μαΐου, πρὸ τῶν πυριφλεγῶν ἐκείνων ὡρῶν, ἃς ἐπεφύλαττεν ἡμῖν ὁ θερμὸς τῆς μεσημβρίας ἥλιος.

Ἡ χώρα ἦν πάντοτε ἡ αὐτή. δῆλα δὴ πλουσιωτάτη, ἄγαν καλλιεργημένη. Τοιαύτη ἐκφαίνεται περὶ τὴν θαυμαστὴν τοῦ Γάγγου κοιλάδα. Παραλείπω τὰς ἀπειραρίθμους κώμας, ἀπολυμένας ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπείρων ὀρυζώνων, μεταξὺ τῶν στεμμάτων τῶν κοκκοφοινίκων τῶν ὑπὸ πυκνοῦ κεκοσμημένων φυλλώματος, ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγαλοπρεποῦς ἀπόψεως δένδρων.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἶδον ἀπείρους ἀγροὺς ῥόδων. Πραγματικῶς ὤμεν ἐγγὺς τῆς Γαζιπώρης, κέντρου τῆς παραγωγῆς τοῦ ὕδατος ἢ μᾶλλον τοῦ ἀφεψήματος τῶν ἀνθέων αὐτῶν. Ἐζήτησα παρὰ τοῦ Βάνξ πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ ἐπιζητήτου τούτου προϊόντος, ὅπερ ἔστιν ἡ ὑψίστη τῆς μυρεψικῆς τελειοποίησις.

Τεσσαράκοντα λίτραι ῥόδων, εἶπε μοι ὁ Βάνξ, ὑποβαλλόμεναι εἰς βραδεῖαν διήθησιν ἐπὶ ὀλίγου πυρός, δίδουσι περίπου τριάκοντα λίτρας ὕδατος ῥόδων. τοῦτο ῥίπτεται ἐπὶ νέου ποσοῦ τεσσαράκοντα λιτρῶν ἀνθέων, ὧν ἐξακολουθοῦσι τὴν διήθησιν μέχρις οὗ τὸ μίγμα περιορισθῇ εἰς εἴκοσι λίτρας. Τοῦτο ἐκθέτουσιν ἐπὶ δώδεκα ὥρας εἰς τὴν ἑσπερίαν αὖραν καὶ τὴν ἐπαύριον εὑρίσκουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐπιπλέουσαν *μίαν οὐγγίαν ἐλαίου τῶν ῥόδων*! Οὕτως ἐξ ὀγδοήκοντα λιτρῶν ῥόδων ποσότητος περιλαμβανούσης οὐχ ἧττονας τῶν διακοσίων χιλιάδων ἀνθέων ἐξήγαγον μίαν οὐγγίαν! Οὐδόλως παράδοξον λοιπὸν ὅτι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ χώρᾳ τῆς παραγωγῆς τὸ ἀφέψημα τῶν ῥόδων πωλεῖται ἀντὶ 40 ῥουπιῶν ἤτοι 100 φρ. ἡ οὐγγία.»

Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ διήλθομεν ἐν τῶν παραποταμίων τοῦ Γάγγου, τὴν Καραμνάκαν, ἣν οἱ Ἰνδοὶ θεωροῦσιν ὡς Στύγα, ἐφ' ἧς ὁ πλέων θνήσκει. Αἱ ὄχθαι αὐτῆς εἰσὶν ὥσπερ αἱ τοῦ Ἰορδάνου ἢ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης κατηραμμέναι. Τὰ πτώματα ἅπερ ἐμπιστεύονται αὐτῇ εὐθὺ πρὸς τὸν Ἅδην τῶν βραχμάνων μεταφέρει. Ἐν τούτοις τὸ ὕδωρ τοῦ *διαβολικοῦ* τούτου ποταμοῦ ὅπερ πιστεύουσιν ὡς δυσάρεστον τὴν γεῦσιν καὶ βλαβερὸν τῷ στομάχῳ εἶναι ἐξαίρετον.

Τὸ ἑσπέρας, μετὰ πάροδον χώρας ὀλίγον τραχείας, μεταξὺ ἀπείρων ἀγρῶν μηκώνων καὶ τῆς εὐρείας ἐκτάσεως ὀρυζώνων, ἔστημεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Γάγγου, ἔναντι τῆς ἀρχαίας Ἱερουσαλὴμ τῶν Ἰνδῶν, τῆς ἁγίας πόλεως Βεναρές.

«Σταθμὸν 24 ὡρῶν! εἶπεν ὁ Βάνξ.

— Πόσον ἀπέχομεν τῆς Καλκούτας; ἠρώτησα αὐτόν.

— 350 περίπου μίλια, ἀπεκρίνατο, χωρὶς

οὔτε τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, οὔτε τὰς τῆς πορείας καταπονήσεις δοκιμάσωμεν!»

Ὁ Γάγγης! ὑπάρχει ποταμός, οὗτινος τὸ ὄνομα ποιητικωτέρας μυθεύσεις ἀναμιμνήσκει; Μήπως ἅπασα ἡ Ἰνδικὴ ἐν αὐτῷ δὲν ἀνακεφαλαιοῦται; Ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ κοιλὰς ἱκανὴ ὅπως συγκριθῇ πρὸς ἐκείνην, ἥτις ὅπως τὴν ὑπερήφανον αὐτοῦ κοίτην φέρῃ, ἐκτείνεται ἐπὶ διαστήματος 1500 λευγῶν, ἀριθμοῦσα οὐχ ἧττονας τῶν 100 ἑκατ. κατοίκων; Ὑπάρχει χώρα τῆς ὑδρογείου, ἔνθα πλείονα θαύματα ἐπεσωρεύθησαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἀσιατικῶν φύλων; Τί περὶ τοῦ Γάγγου θὰ ἔλεγεν ὁ Βίκτωρ Οὔγος, ὁ τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶς τὸν Δούναβιν ὑμνήσας! Ναὶ δύναταί τις ὑπερηφάνως ὁμιλεῖν, ἔχων.

. , . comme une mer sa houle,
Quant sur le globe on se déroule,
Comme un serpant, et quand on roule
De l' occident à l' orient!

Ἀλλ' ὁ Γάγγης ἔχει τοὺς κλύδωνας αὐτοῦ, τοὺς τρομερωτέρους τῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ποταμοῦ τρικυμιῶν σίφωνας! Καὶ οὗτος ὥςπερ ὅρις ἐν ταῖς ποιητικωτέραις τοῦ κόσμου χώραις ἐξελίσσεται, ῥέει δ' ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἀλλ' ἡ πηγὴ αὐτοῦ δὲν εἶναι ἄθλιοι λόφοι, ἀλλ' ἡ ὑψηλοτέρα τῶν ἀλύσσεων τοῦ κόσμου, ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Θιβὲτ ἐξορμᾷ, παρασύρων πᾶν τὸ πρὸ αὐτοῦ!

Τῇ ἐπαύριον, 23 μαΐου, ἡ εὐρεῖα σινδὼν ὕδατος κατώπτριζε τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐνώπιον ἡμῶν. Ἐπὶ τῆς λευκῆς ἄμμου, ὑπερμεγέθεις σαῦραι ἐφαίνοντο τὰς πρώτας τῆς ἡμέρας ἀκτῖνας ῥοφῶσαι. Ἀκίνητοι, ἠτένιζον πρὸς τὸν μεγαλοπρεπῆ ἀστέρα, ὡς οἱ πιστότεροι τοῦ Βράχμα λάτρεις. Ἀλλὰ πτώματα τινὰ ἐπιπλέοντα, ἀπέσπασαν αὐτὰς τῆς λατρείας των. Λέγεται ὅτι τὰ μὲν τῶν ἀνδρῶν πτώματα ἐπιπλέουσιν *ἀναβάδην*, τὰ δὲ τῶν γυναικῶν *ὕπτια*, ἡ ἰδέα αὕτη ἔστι ψευδής. Μετὰ μίαν στιγμὴν τὰ ὑπερμεγέθη ταῦτα ζῶα ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῆς λείας αὐτῶν, ἣν καθ' ἑκάστην παρέχει αὐτοῖς ὁ ποταμός.

Ἡ Βεναρὲς κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἀλλ' οὐδόλως σκοποῦμεν ἐνταῦθα διαβῆναι τὸν Γάγγην, ἀλλ' ἐν Ἀλλαχαβάδ. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὅπως μεταβῶμεν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν διὰ *γονδόλας* τινός. Ὁ συνταγματάρχης πρὸς στιγμὴν ἠθέλησε νὰ συνοδεύσῃ ἡμᾶς, ἀλλὰ προυτίμησεν ὅπως μετὰ τοῦ Μὰκ Νάϊλ ἐκδράμῃ περὶ τὸν ποταμόν. Πραγματικῶς ἀμφότεροι κατέλιπον τὸ Steam-House πρὶν ἡμεῖς ἀπέλθωμεν.

Ἡ τῇ Βεναρὲς προκειμένη Ἀγγλικὴ πόλις Σεκρώλη, οὐδόλως τοῦ περιηγητοῦ, διὰ τῶν μεγάρων, δενδροστοιχιῶν καὶ χριστιανικῶν ναῶν της, τὴν περιέργειαν ἐγείρει. Ἐκεῖσε μετέβη ὁ λοχαγὸς Χὼδ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαίων συναδέλφων αὐτοῦ. Ὁ Βάνξ δὲ καὶ ἐγὼ ἐπιβιβασθέντες γονδόλας, καθέτως διήλθομεν τὸν Γάγγην ὅπως ἐν συνόλῳ ἀποθαυμάσωμεν τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀμφιθέατρον ὅπερ ἡ Βεναρὲς ἄνωθεν ὑψηλῆς ὄχθης σχηματίζει.

«Ἡ Βεναρὲς, εἶπε μοι ὁ Βάνξ, εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ τῆς Ἰνδικῆς χώρα. Εἶναι ἡ Μέκκα τῶν Ἰνδῶν, ὁ δὲ ζήσας ἐν ταύτῃ εἰκοσιτέσσαρας τουλ. ὥρας ἐξησφάλισεν ἑαυτῷ μέρος τῶν τῆς ἄλλης ζωῆς ἡδονῶν. Εὐνόητον λοιπὸν τὸ μέγεθος τῆς συρροῆς τῶν προσκυνητῶν, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, ἣ τινι ὁ Βράχμας τοσοῦτον σπουδαῖον προνόμιον ἐπεφυλάξατο.

«Δίδουσι τῇ Βεναρὲς πλέον τῶν τριάκοντα αἰώνων ὕπαρξιν. Ὠκοδομήθη λοιπὸν περίπου καθ' ἣν ἐποχὴν ἐξεπορθήθη ἡ Τροία. Πάντοτε ἰσχυρὰν ἀσκήσασα ἐπιρροὴν οὐχὶ πολιτικὴν, ἀλλὰ πνευματικὴν, ἐπὶ τοῦ Ἰνδοστὰν, ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς Βονδικῆς λατρείας ἄχρι τοῦ Θ' αἰῶνος. Θρησκευτικὴ ἐπανάστασις ἐγένετο τότε. Ὁ Βραχμανισμὸς ἐξωστράκισε τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, ἡ δὲ Βεναρὲς κατέστη πρωτεύουσα τῶν Βραχμάνων, βεβαιοῦσι δ' ὅτι 300 χ. λάτρεις κατ' ἔτος ἐπισκέπτονται ταύτην.

«Ὁ Ῥαζὰχ τῆς ἱερᾶς πόλεως μεγαλοπρεπὲς ἐν Ῥαμναγοὺρ οἰκεῖ μέγαρον ἐπὶ τοῦ Γάγγου. Εἶναι ἀπόγονος τῶν βασιλέων τῆς Κάκης—ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Βεναρὲς—ἀλλ' οὐδεμίαν ἀσκῶν ἐπιρροὴν, ἀρκεῖται εἰς τὸ γλίσχρον ἐπίδομα αὐτοῦ ἑνὸς λὰκ ῥουπιῶν, ἤτοι 250 χ. φρ. κατ' ἔτος. Ἡ Βεναρὲς ὡς ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Γάγγου, συνεταράχθη πρὸς μικρὸν ὑπὸ τῆς μεγάλης τοῦ 1857 ἀποστασίας. Ἡ φρουρὰ αὐτῆς συνέκειτο τότε ἐκ τοῦ 37 τάγματος τοῦ αὐτόχθονος πεζικοῦ, σώματος ἀτάκτων ἱππέων καὶ ἡμίσεως τάγματος σίκεων, καὶ ἡμισείας πυροβολαρχίας τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Ἡ δρὰξ αὕτη ἀνδρῶν ἠδυνάτει τὸν αὐτόχθονα στρατὸν ἀφοπλῖσαι οὕτως αἱ ἀρχαὶ ἀνυπομόνως ἀνέμενον τὴν ἄφιξιν τοῦ συνταγματάρχου Νάϊλ, ἐκκινήσαντος διὰ τὴν Ἀλλαχαβάδ μετὰ τοῦ 10 τάγματος τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Ὁ συνταγματάρχης Νάϊλ εἰσῆλθεν εἰς Βεναρὲς μετὰ 150 ἀνδρῶν καὶ διέταξεν ἐπιθεώρησιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Συναθροισθέντων τῶν Σιπαγίων, ἐδόθη διαταγὴ ὅπως καταθέσωσι τὰ ὅπλα· τούτων ἀρνηθέντων μάχη συνήφθη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ πεζικοῦ τοῦ συνταγματάρχου Νάϊλ. Μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἠνώθησαν σχεδὸν ἀμέσως τὸ ἄτακτον ἱππικὸν, εἶτα δὲ καὶ οἱ Σίκειες, νομίσαντες ὅτι προὐδόθησαν. Ἀλλὰ τότε ἡ πυροβολαρχία καθολμοβόλησε τοὺς ἀποστάτας, οἵτινες καίτοι ἀνδρεῖοι εἰς ἄτακτον ἐτράπησαν φυγήν.

«Ἐν τῇ πόλει ἐγένετο ἁπλῆ ἀπόπειρα στάσεως τῶν μουσουλμάνων ἐγειράντων τὴν πρασίνην σημαίαν,—ἀπόπειρα πάραυτα καταπνιγεῖσα. Ἔκτοτε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστασίας, ἡ Βεναρὲς οὔτε ὅτε ἐφαίνετο ἡ ἐπανάστασις ἐν ταῖς πρὸς δυσμὰς ἐπαρχίαις θριαμβεύουσα, ἐκινήθη.» Ταῦτα εἶπε μοι ὁ Βάνξ ἐνόσῳ ἡ γόνδολα ἡμῶν βραδέως ἐπὶ τοῦ Γάγγου ὠλίσθαινε.

«Φίλε μοῦ, προσέθηκε, ἐν τῇ πανάρχαίᾳ ταύτῃ πόλει οὐδὲν μνημεῖον ἀριθμοῦν βίον πλέον τῶν 300 ἐτῶν εὑρήσεις! Τοῦτο εἶναι συνέπεια τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων, καθ' ἃς τὸ πῦρ καὶ ὁσίδηρος ἐνεργὸν ἔλαβον μέρος.»

Μετ' οὐ πολὺ ἡ γόνδολα ἡμῶν ἔστη ὅπως ἀποθαυμάσωμεν ἐν τῷ βάθει κυανοῦ, ὡς ὁ τῆς Νεαπόλεως, κόλπου τὸ καλλιγραφικὸν ἀμφιθέατρον οἴκων ἐπὶ τοῦ λόφου ἀναρριχωμένων καὶ τὴν πληθὺν τῶν ἀνακτόρων, ὧν ὁ ὄγκος φαίνεται καταρρέων, τῆς βάσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν ὑδάτων ὑπονομευομένης. Παγόδα τις σινικῆς κατασκευῆς, ἀφιερωμένη τῷ Βούδᾳ, δάσος πύργων, μιναρέδων, πυραμιδίων, ἐπικειμένων τῶν τεμενῶν καὶ ναῶν, ὧν ὑπέρκειται τὸ χρυσοῦν τοῦ Σίβα βέλος, τὸ θυμάσιον τοῦτο πανόραμα ἐπιστέφουσι.

Διελθόντες παρὰ τὰ κρηπιδώματα εἴδομεν δευτέραν ἔκδοσιν τῆς σκηνῆς τῆς Γάγας μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τῶν δασῶν τῆς Φαλγοῦς ὡς σκηνογραφίαν εἶχον τὴν ἄποψιν τῆς ἱερᾶς πόλεως. Χιλιάδες πιστῶν ἐκάλυπτον τὰ κρηπιδώματα, κλίμακας καὶ εὐλαβῶς ἐν τῷ ποταμῷ κατέδυον εἰς τρεῖς καὶ τέσσαρας σειράς. Φύλακες δὲ, ἐρυθροῦν φέροντες τυρβάνιον, ἀπήτουν τὸν νενομισμένον ὑπὲρ τῶν βραχμάνων φόρον, πωλοῦντες κομβολόγια, περίαπτα κλπ.

Ἕτεροι δ' ἤντλουν ἐκ τῶν ἱερῶν ὑδάτων ὅπως μέχρι τῶν ἄκρων τῆς Ἰνδικῆς ταῦτα κομίσωσι, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ νοθεύσεων ἑκάστη φυάλη ἔφερε τὴν βραχμανικὴν σφραγίδα! Ἠρώτησα τότε τὸν Βάνξ μήπως αἱ καταδύσεις αὗται ἔχουσι δυσάρεστα ἐνίοτε ἀποτελέσματα.

«Πραγματικῶς τὰ δυστυχήματα οὐδόλως σπανίζουσιν, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἂν τὸ σῶμα τοῦ εὐλαβοῦς ἀπόλλυται ἡ ψυχὴ σώζεται.

— Καὶ οἱ κροκόδειλοι προσέθηκα.

— Οἱ κροκόδειλοι μακρύνονται, ἐπειδὴ ὁ θόρυβος οὗτος τρομάζει αὐτούς. Μᾶλλον φοβητέοι οἱ κακοῦργοι οἵτινες καταδυόμενοι ἐν τῷ ὕδατι δράττονται τῶν γυναικῶν καὶ παίδων καὶ βυθίζοντες ἀφαιροῦσι τὰ κοσμήματα αὐτῶν. Ἀναφέρουσι μάλιστα τινὰ τούτων ὅστις φέρων ψευδῆ κεφαλὴν κροκοδείλου, ἐκέρδιζεν ἀρκετὰ διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου, ἐν ταύτῳ ἐπικερδοῦς καὶ κινδυνώδους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεβρώθη ὑπὸ πραγματικοῦ κροκοδείλου, εὑρέθη δὲ μόνη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ μετὰ τῆς προσωπίδος αὐτῆς ἐπιπλέουσα.»

Πολλοὶ φανατικοὶ ἑκόντες εὑρίσκουσι τὸν θάνατον ἐν τοῖς ὕδασιν τοῦ Γάγγου, περιβάλλοντες τὸ σῶμα αὐτῶν διὰ κομβολογίου κενῶν ὑδριῶν κατὰ μικρὸν ὕδατος πληρουμένων καταβυθίζονται ἐπευφημούντων τῶν προσκυνητῶν.

Μετ' ὀλίγον ἀφίχθημεν ἐνώπιον τῆς Μαμέγκας Γάτ, ἔνθα ὑψοῦνται αἱ πυραὶ, αἷς ἐμπιστεύονται τὰ πτώματα τῶν περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς μεριμνώντων πιστῶν. Ἡ ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ χώρῳ ἀποτέφρωσις μεγάλως ἀναζητεῖται ὑπὸ τῶν πιστῶν, αἱ δὲ πυραὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν καίουσι. Οἱ πλούσιοι *βαβοῦ* τῶν μεμακρυσμένων χωρῶν μεταφέρονται εἰς Βεναρὲς, εὐθὺς ἅμα ἐννοήσωσιν ἑαυτοὺς ὑπὸ ἀνιάτου καταλαμβανομένους ἀσθενείας. Ἀναμφιβόλως ἡ Βεναρὲς εἶναι ὁ ἄριστος λιμὴν *δι' ἀπόπλουν πρὸς τὸν ἄλλον κόσμον*. Ἐὰν ὁ νεκρὸς μικρὰ ἀμαρτήματα διέπραξεν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μεταφέρεται διὰ τῶν καπνῶν τῆς Μαμέγγας εὐθὺς πρὸς τὰς αἰωνίους μονάς. Ἐὰν δ' ἦν ἐγκληματίας ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀναγεννᾶται ἐν τῷ

σώματι βραχμάνος τινός. Ἐὰν κατὰ τὴν μετεμψύχωσιν ταύτην διαβιώσῃ ἀμέμπτως, τρίτη ἐπιβάλλεται αὐτῷ μεθ' ἣν ἀπολαμβάνει τῆς οὐρανίου εὐδαιμονίας.

Ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν ἐδαπανήσαμεν ἐπισκεπτόμενοι τὴν πόλιν, τὰ μνημεῖα καὶ ἀγορὰς αὐτῆς. Αἱ ὁδοὶ διατηροῦνται καλῶς, ἀλλὰ στεναί, ἕνεκα τοῦ ἄγαν θερμοῦ ἡλίου. Ἰνδός τις ἢ μᾶλλον Βεγγαλὸς μετὰ προσεκτικοῦ βλέμματος καὶ πανούργου ὄψεως, ἀπροκαλύπτως κατὰ πόδας ἠκολούθει ἡμᾶς. Κατὰ τὴν ἐν Μαμέγγα Γὰτ ἀποβίβασιν ὁμιλῶν τῷ Βὰνξ προέφερον τὸ ὄνομα τοῦ Μουνρὼ, ὁ Βεγγαλὸς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ ἐσκίρτησεν. Ἔκτοτε προηγεῖτο ἢ ἥπετο ἡμῖν. Ἦν φίλος ἢ ἐχθρός; ἀγνοῶ· ἀλλὰ τ' ὄνομα τοῦ συνταγματάρχου διέφερεν αὐτόν.

Μετ' ὀλίγον ἀφίχθημεν εἰς τὴν ἑκατὸν βαθμίδας ἔχουσαν κλίμακα τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ὠρὲγγ-Ζέβ. Ἄλλοτε οἱ πιστοὶ ἀνήρχοντο γονυκλινῶς τὴν Santa Scala ταύτην κατὰ μίμησιν τῶν τῆς Ρώμης, βαίνοντες πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Βισνοῦ, ὃν ὑπεκατέστησε τὸ τέμενος τοῦ κατακτητοῦ. Παρὰ τῇ θύρᾳ τοῦ τεμένους ἀνεῦρον τὸν Βεγγαλὸν, ἠτένισα αὐτὸν καὶ πάραυτα ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμούς.

Αἱ παγόδαι καὶ τὰ τεμένη λογίζονται μεταξὺ τῶν θαυμάτων τῆς Βεναρὲς, ὡς καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, ὧν τὸ περιφανέστερον ἀνήκει τῷ ἡγεμόνι τῆς Ναγπώρης. Ἅπαντες οἱ Ῥαζὰχ ἔχουσιν οἰκήματα ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, ἔνθα συρρέουσι κατὰ τὰς τελετὰς τοῦ Μέλα. Ἀδύνατος ἡ ἐπίσκεψις τοσούτων οἰκοδομημάτων ἐν τοσοῦτον μικρῷ χρόνῳ. Ἠρκέσθημεν λοιπὸν ἐπισκεφθέντες τὸν ναὸν τοῦ Βιχεσβὰρ, ἐν ᾧ ἐκφαίνεται ἄσχημος λίθος μέρος τοῦ σώματος τοῦ Σίβα, τοῦ ἀγριωτέρου τῶν θεῶν τῆς Ἰνδικῆς μυθολογίας, καλύπτων φρέαρ, οὗ τινες τὸ στάσιμον ὕδωρ θαυμασίας ἀρετὰς κατέχει. Εἶδον ἔτι τὴν Μαγγκρνίκαν ἢ ἱερὰν πηγὴν, ἐν ᾗ λούονται οἱ εὐλαβεῖς πρὸς μεγάλην ὠφέλειαν τῶν βραχμάνων, εἶτα τὸ Μὰν-Μουνδὶρ, ἀστεροσκοπεῖον πρὸ 200 ἐτῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀκβὰρ, ᾠκοδομηθέν. Ἤκουσα ἐπίσης ἐπαινούμενον ἀνάκτορον πιθήκων, ὅπερ ἐπίστευον ἀνάξιον τοῦ κλωβοῦ τοῦ βοτανικοῦ τῶν Παρισίων κήπου, ἀλλ' ἦν ναὸς τοῦ Θ'. αἰῶνος, ἐν ᾧ οἱ πίθηκοι ἐλεύθεροι τρέχουσιν ἐν ταῖς αὐλαῖς, πηδῶσιν ἐκ τῶν τοίχων, ἀναρριχῶνται ἐπὶ μεγάλων δένδρων. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ πανταχοῦ, οἱ φύλακες βραχμάνες φορολογοῦσι τοὺς προσερχομένους.

Κεκμηκότες ἐκ τῆς πορείας καὶ θερμότητος ἐγεύθημεν ἐν Σεκρόλῃ, εἶτα ἐπανεύρομεν τὴν γόνδολαν ἡμῶν καὶ παρ αὐτῇ τὸν Βεγγαλὸν, ὃν ἀνέμενεν Ἰνδός τις ἐντὸς λέμβου, ἐσκόπει λοιπὸν μέχρι τῆς ἀντίπεραν ὄχθης ἀκολουθῆσαι ἡμᾶς.

«Βὰνξ, εἶπον τότε χαμηλῇ τῇ φωνῇ, ἰδὲ κατάσκοπον μηδὲ στιγμὴν καταλιπόντα ἡμᾶς...

— Εἶδον αὐτὸν, τὸ ὄνομα δὲ τοῦ συνταγματάρχου ἐξήγειρε τὴν προσοχήν του.

— Μήπως ; . . . εἶπον τότε.

— Οὐχί ! ἂς φρονῇ ὅτι οὐδόλως ὑποπτεύθημεν αὐτόν . . . ἄλλως ἀπῆλθεν ἤδη.»

Πραγματικῶς ἡ λέμβος τοῦ Βεγγαλοῦ συνανεμίχθη τῷ πλήθει τῶν αὐλακούντων τὸν Γάγγην πλοίων. Τότε ὁ Βὰνξ ἠρώτησε τὸν λεμβοῦχον.

«Γινώσκεις τὸν ἄνδρα τοῦτον ;

— Οὐχί, πρώτην ἤδη φορὰν βλέπω αὐτόν.

Ἡ νὺξ ἐπῆλθε· ἑκατοντάδες σημαιοστολίστων λέμβων διὰ πολυχρώμων φανῶν αὐγαζομένων πεπληρωμένων ἐξ ἀοιδῶν καὶ μουσικῶν, διεσταυροῦντο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ· τεχνητὰ πυρὰ ὑψοῦντο ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ! ἀπερίγραπτος ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ μοναδικοῦ τούτου θεάματος. Διὰ ποίαν αἰτίαν ἡ ἀπρόοπτος αὕτη φωταγωγία ἐτελεῖτο ἠγνόουν. Μόλις δ' ἀφίχθημεν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην εἶχε λήξει. Ἦν λοιπὸν ὀπτασία, διαρκέσασα ὅσον καὶ τὰ ἐφήμερα πυρὰ, τὰ σελαγίζοντα μίαν στιγμὴν ἐν τῷ διαστήματι καὶ μετὰ τῆς νυκτὸς ἀπολλύμενα ! Ἀλλ' ἡ Ἰνδικὴ, ὡς εἶπον, λατρεύει τριακοσίας χιλιάδας θεῶν, ἡμιθέων, ἁγίων παντοδαπῶν· τοῦ δ' ἔτους αἱ ὧραι καὶ τὰ λεπτὰ οὐδόλως ἐπαρκοῦσιν ὅπως καθιερωθῶσιν ἑκάστῳ αὐτῶν. Ἐπανελθόντες ἀνεύρομεν τὸν συνταγματάρχην καὶ τὸν Μὰκ Νάϊ. Ὁ Βὰνξ ἠρώτησε τὸν λογίαν μή τι ἀπόντων ἡμῶν συνέβη.

»Οὐδὲν ἀπεκρίνατο ὑποπτεύεσθέ τι ;

— Κατεσκοπεύθημεν ἐν Βεναρὲς ὑπὸ Βεγγαλοῦ τινος καὶ πρέπει νὰ ἐπαγρυπνήσωμεν.

— Θὰ ἐπαγρυπνίσω· ἀπεκρίθη ὁ λοχίας.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Ὁ ἐκδότης ΣΤΕΦ. Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Ἔτσ' εἶπε, πειὰ δὲ μίλησε, μόν' πῆρε δρόμο τώρα
μέσα 'στὰ δάση μακρυὰ, τόσο ποῦ φοβηθῆκαν
οἱ ναύταις μήπως ἄξαφνα 'κεῖ μέσα τὸν ἁρπάξῃ
θηρίο, σὰν ποῦ βρίσκονται 'στὴ Μπαρμπαριὰ μεγάλα·
μὰ πάλι τόνε βλέπουνε σὲ μία δύο ὧραις
καὶ γύρισε· ὀρθὰ 'τανε ἐπάνω τὰ μαλλιά του
γεμάτα σχόνι, ἄγρια τὰ μάτια του, κ' ἐκούνα
τὰ χέρια του ἀπ' τὴν πολλὴ ποῦ εἶχε μέσα λαύρα
Δὲν μίλησε, χαιρετισμὸ δὲν εἶπε 'ς τοὺς συντρόφους,
μόν' πάει πέφτει σὰν νεκρὸς 'στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη
καὶ μόνο δείχνει ζωντανὸς πῶς εἶναι σὰ βογγάη
κι' ἀπ' τὸ βαρὺ τὸ βογγητὸ σειέτ' ὅλο τὸ καράβι.
Μὲ λύπη τὸν κυττάζουνε τόσο νὰ ὑποφέρῃ
οἱ σύντροφοι μὰ τί νὰποῦν ; πᾶνε κι' αὐτοὶ καὶ πέφτουν
ς' τὴν πρύμνη καὶ σωπαίνουνε· μονάχα ὁ λοστρόμος
ποῦχε τὸ θάρρος πειὸ πολὺ, πάει κοντὰ πλαγιάζει,
καὶ θέλει κάτι νὰ τοῦ 'πῇ, μὰ κάτι τὸν μποδίζει·
δὲν ξέρω πῶς σὰν ἔφθασε κοντὰ 'στὸν καπετάνιο,
βράζει τὸ στῆθος πειότερο μουγκρίζει σὰν λειοντάρι
καὶ τὸ βαρὺ τὸ μουγγητὸ πληθαίνει ὅσον πάει.
Σ' τὸ ὕστερο ἀκούμπησε εἰς τὸ ζερβί του χέρι
καὶ λίγ' ἀνασηκώθηκε, πάλι ξαναπλαγιάζει·
δυὸ τρεῖς φοραὶς τὸ ἔκαμε αὐτό, σὰν μιὰ μὲ βία
σηκώνεται καὶ βογγητὸ βγάνει σὰ νὰ βογγοῦσε
ἡ θάλασσα 'πὸ δυνατὴ φουρτοῦνα τοῦ πελάγου·
τὸ χέρι του τὸ δεξιὸ 'στὸ γκαρδιακότου φίλο
ἁπλώνει, καὶ ἀπὸ τὸ λαιμὸ τὸν πιάνει σὰ γατάκι,
καὶ 'στὴ στιγμὴ (τόσ' ἤτανε ἡ λύσσα τῆς ψυχῆς του !)
τὸν ἔπνιξε, τὸν πέταξε 'στὸ κῦμα τῆς θαλάσσης.
Βγάζουνε ἄγρια φωνὴ ὅλοι μαζὶ οἱ ναύταις
κι' ὕστερης μένουν μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα ποῦ θαρροῦσες
ἐκεῖ πῶς ἐμαρμάρωσαν ἀπὸ τὴ σαστιμάρα.
Ἕνας μονάχα ποῦτανε λιγάκι τοῦ λοστρόμου
σὰ συγγενὴς, «ἀδέρφια μου ! ἔτσι νὰ τόνε φᾶνε
τὸ σύντροφο θἀφήσωμε 'ς τὴ θάλασσα τὰ ψάρια ;
βουτῆχτε νὰ τὸν πιάσωμε, κάνεμ' νὰ τόνε πᾶμε
'ς ἕνα γιαλὸ, νὰ κάνωμε μνημοῦρι, νὰ τοῦ ψάλῃ
ὁ ἀσκητὴς νεκρώσιμα, 'σὰ λὲν 'στοὺς πεθαμμένους.»
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, σὰν πέφτουνε τρεῖς ναύταις
'στὸ κῦμα καὶ μὲ δύναμι τόνε τραβοῦνε ὄξω
κατάμαυρο ἀπ' τὸ πνιγμὸ, μ' ὄξω βλαγμένα μάτια
Ὅπως μποροῦν τὸν σάζουνε, 'στὸν ἀστητὴ τὸν πᾶνε
τὸ πετραχῆλι του φορεῖ, καὶ τόνε ψάλλ' ὁ γέρος·
καὶ σὰν τὸν ἀποδιάβασε μακρὺν ἀνοίγουν λάκκον,
τόνε φιλοῦν καὶ λούζουνται οἱ ἄμοιροι 'στὸ δάκρυ.
Σωριάζουν εἰς τὸ μνῆμά του χῶμα κι' ἀπάνω μπήγουν
κουπὶ, γιὰ νὰ γνωρίζεται πῶς εἶν' θαμμένος ναύτης.

—

Ὡς τόσο μόνος ἔμεινε 'στὴ τράτα ὁ Μανέτας
κι' ὁ ὕπνος δὲν ἐρχότανε τὰ μάτια του νὰ κλείσῃ,
μόνο διαλογιζότανε, σὰν πέρασ' ὁ θυμός του,
τ' ἦταν αὐτὸ ποῦ ἔκαμε, πῶς θελάδῃ τοὺς ναύταις.

Δένει τὰ χέρια του σταυρὸ, κυττάζει τὸ φεγγάγι,
ποῦ 'στὰ γαλάζια κύματα ἔπαιζε μὲ τὸ φῶς του,
κι' ἀπελπισιὰ τὸν ἔπιασε 'ς τὴ θάλασσα νὰ πέση,
νὰ πάη μὲ τὸν σύντροφο μαζὶ τὴν ἴδια νύχτα.
Μὰ πάλι »ὄχι» φώναξε, «κ' ἐκείνη θελαφάω,
ἐκείνη ποὔγειν' ἀφορμὴ, τέτοιος φονειὰς νὰ γείνω!»
Ἔτσ' εἶπε κι' ἀναστέναξε, ποῦ φάνηκε πῶς βγῆκε
ἀπὸ τὰ σπλάχνα του φωτιὰ νὰ κάψη τὸ καράβι
καὶ πάλι κάτω ἔγυρε μὲ βάρος τὸ κεφάλι
καὶ σὰν παιδάκι ἀρχίνισε νὰ κλαίη καὶ νὰ λέη.
«Τί ἔπαθα ; τί ἔκαμα ὁ σκύλος τἀπατοῦ μου ;
θὰ μὲ φοβοῦντ' οἱ σύντροφοι, θὰ λέν πῶς εἶμαι μπόγιας,
καὶ σὰν μὲ πιάνει ὁ θυμὸς ὁ δυνατὸς θὰ φεύγουν,
γιατὶ θὰ λένε φονικὸ τὸ κόκκινό μου μάτι.
Ὤχου! γλυκειὰ μακνοῦλά μου! καλὰ ποῦ μοῦ τὰ εἶπες.
«Μὴν πάρης, γιέμου, Φράγκισσα, μὴ πάρης Φραγκοποῦλα,
ὅσο κι' ἂν εἶν' εὐγενεικιὰ, ὅσαις κι' ἂν ἔχη χάρες,
θὰ σὲ θωρῆ καὶ μέσα της θὰ λέη πῶς δὲν ἦταν
γιὰ τέτοιο ἄνθρωπο χοντρὸ ἡ μοσχαναθρεμμένη.
Πάρε γυναῖκ' ἀπ' τὸ χωριὸ κι' ἀπὸ τὴ γειτονειά σου,
νὰ σὲ κυττάζη καὶ νὰ λέ' πῶς εἶσε ὁ θεός της.
Ἔτσι μαννοῦλα μ', ἔλεγες· ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
ποῦ ἔγεινα παρήκοος 'στὴ συμβουλὴ τῆς μάννας.
Τώρα μὲ πέτραις θὰ χτυπῶ μονάχος τὸ κεφάλι
καὶ τῆς φουρτούναις θὰ ζητῶ νὰ ἔρθουν νὰ μὲ πνίξουν»
Ἔτσ' ἔλεγε μονάχος του πλησιαίνοντας τὸν πόνο,
κ' οἱ σύντροφοι τὸν ἔβλεπαν καὶ κάτι τοὺς κουντοῦσε
νὰ πᾶν κοντὰ, παρηγοριὰ καμμιὰ νὰ τοῦ εἰποῦνε·
μὰ πάλι σὰν θυμούντανε τὴ τύχη τοῦ λοστρόμου,
γυρίζανε δὲν θέλανε νὰ μποῦνε 'ς τὸ καράβι·
κι' ὁ κατεπάνιος τὸ νογᾷ γυρίζει καὶ τοὺς λέει.
«Πάρτε, μαχαίριαι, σύντροφοι, μπῆχτέ τα 'στὴν καρδιάμου,
γιατ' ἄξιος δὲν εἶμαι πειὰ νὰ εἶμαι ἀρχηγός σας.
Σύρτε καὶ πέρα ρίχτέ με τὰ ψάριαι νὰ μὲ φᾶνε,
γιὰ τί δὲν εἶνε γιατρικὸ 'στὴ συμφορά μου ἄλλο.
Τὸν γκαρδιακό μου σκότωσα, τὸν πρῶτο μου τὸ φίλο
γιὰ μία δρομοφράγκισσα, ποῦ τὸ μυαλὸ μοῦ πῆρε.»
Ἔτσ' εἶπε καὶ 'στὰ δάκρυα ἀρχίνισε νὰ λυώνη,
σὰν ἕνας ναύτης τοῦ μιλῆ τοῦ λέει μὲ ἀγάπη.
«Μὴν κλαίης, καπετάνιο μας, πατέρα μας μὴ κλαίης·
ἐμεῖς δὲ σὲ ἀφίνομε, γιὰ τ' εἴμαστ' ὡρκισμένοι
μαζὶ πῶς θενὰ εἴμαστε 'στὸ κόσμο καὶ 'ς τὸ χάρο.
Τὸ βλέπομε, δὲν τῶθελες ὁ δίκιος ὁ θυμός σου
σ' ἔφερε κ' ἔκαμες αὐτὸ τὸ λάθος ὁποῦ 'γείνη.
Μὰ δὲ μᾶς μέλει· κάλλια μᾶς τὸ χέρι σου νὰ σφάξη
παρὰ νὰ μείνωμ' ὀρφανοὶ κι' Ἀγαρηνοὶ νἀρθοῦνε,
σὰν τὰ πουλιὰ ποῦ ἔρημα μένουνε, νὰ μᾶς φᾶνε.
Καὶ τώρα τὸ λοστρόμο σου μὴν κάθεσαι νὰ κλαίης
ἐκεῖνο τόνε θάψαμε κ' εἰς τὰ Σφακιὰ σὰν πᾶμε
ἡ μάννα κ' ἡ γυναῖκα του μνημόσυνο τοῦ κάνουν.
Μὸν ἄκου· δὲ θελάχωμε ποτέ μας ἡσυχία,
ὁσώχεις μέσ' σ' τὸν κόρφο σου τὸ φειδὶ ποῦ σὲ τρώει.

Μοῦ τῶλεγε ὁ πατέρας μου, Θεός 'χωρές τον! εἶνε
οἱ Φράγκοι ποιὸ χειρότεροι ἀκόμα 'πὸ τοὺς Τούρκους·
σὲ σφάζουν μὲ τὸ γέλοιο τους μὲ τὰ γλυκά τους λόγια.
Πνίξ' την κι' αὐτὴ τὴν ὄχεντρα γιατί, νὰ τὸ γνωρίζης,
κἄποιος θελἄβγη νὰ σοῦ πῆ λόγο ποῦ νᾶν 'φαρμάκι.»
Τἄκουγε αὐτὰ μὲ προσοχὴ μεγάλη ὁ καπετάνιος,
καί νόγα 'στὸ κεφάλι του ὁ νοῦς του πῶς σαλεύβει
'στὸ τέλος ἀναστέναξε βαθειὰ βαθειὰ καὶ λέει·
«Θελὰ τὴν πνίξ', ἀδέρφια μου, νὰ λείψη ἀπὸ πάνω
ἀπὸ τὰ στήθια μας αὐτὸ τὸ Φράγκικο τὸ ῥόδο,
ποῦ 'ταν ἀπάνω ἀνθηρὸ καὶ μέσα ὅλ' ἀγκάθια·
θελὰ τὴν πνίξω, ξέρτε το, καὶ γλήγορα· ποιὸς θέλει,
ποιὸς ἔχει τέχνης πονηριὰ εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ πάη,
μὲ μαργιολιὰ νὰ τῆς εἰπῆ. «σὲ θέλει ὁ καλός σου·
'πεθύμησε νὰ σὲ ἰδῆ, μαράζωσ' ἡ καρδιά του
τόσον καιρὸ 'στὰ κύματα μονάχος νὰ γυρίζη.
Ἔλα! σὲ θέλει νὰ σὲ δῆ σὰν ὅταν ἦσουν νύφη·
πάρε καὶ τὸ παιδάκι σου, θέλει να τοῦ γελάση,
γιατὶ θελὰ μεγάλωσε τώρα σαράντα μέραις.»
Ἔτσι θαρθῆ, τὸ ξέρω 'γώ, γιατὶ τὴν προσταγή μου
ποτὲ δὲν τὴν παρήκουσε. Ἄχ! τότες» (τώρα στάθη
καὶ σφούγγισε τὰ μάτια του) Ἄχ! τότες πιὸς θἄβαλη
'ς ἕνα φλιτζάνη φαρφουρὶ μέσ 'στὸν κ α φ φὲ φαρμάκι
νὰ τῆς τὸ δώση, νὰ χαθῆ· μ' αὐτὰ δὲ θὰ μπορέσω
ἀδέρφια μου, τὰ χέργια μου ἐγὼ νὰ τὴν σκοτώσω.»
«Νὰ μὴ σὲ μέλη, γίνεται κι' αὐτὸ» μιλάει πάλι
ὁ ναύτης ποὔδειξε πολλὴ 'στὸν καπετάνι' ἀγάπη
Μὰ τώρα ἕνας γέροντας, ποῦ ἦταν ζαρωμένος
σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ καραβιοῦ, σὲ μία κάπα μέσα,
σηκώθη τὸ πζιμποῦκι του βαστῶντας εἰς τὸ χέρι
κ' εἶπε 'στὸ ναύτη ποὔθελε φαρμάκι νὰ ποτίση
«Βρὲ δὲ μοῦ λὲς ποιός εἶσαι σὺ π' ἔτσ' εὔκολα θὰ δώσης
'στὴν καπετάνισσα γυαλὶ γιομάτο μὲ φαρμάκι ;
κ' ὕστερα ποῦ θελὰ κρυφτῆς σὰ βγῆ πῶς ἦταν ψέμμα
αὐτὸς ὁ λόγος ποὔγραψε ἕνας ζουρλὸς Μαλτέζος ;
Ἄκου, Μανέτα! 'ς τὴν καρδιὰ κανείς καλήτερος σου
δὲν γίνεται, τὰ κύματα τὰ ἔχεις γιὰ παιγνίδια,
μὰ δὲν τὸν ξέρεις σὰν ἐγὼ καλὰ τὸ κόσμο τοῦτο.
Ἀριὰ καὶ ποῦ θελαὔρεθῆ ἀριὰ καὶ ποῦ θὰ λάχη
ψέμμα νὰ βγοῦν ὅσα μᾶς λὲν, ὅσα μᾶς γράφουν φίλοι
μἀλήθεια καὶ μία φορὰ νὰ ἔβγουν ψέμμα, πρέπει
πάντα τὸ νοῦ μας νἄχωμε, γιὰ τ' εὔκολο δὲν εἶνε
νὰ διορθώσης τὸ κακὸ μία φορὰ τὸ κάμης.
Κ' ἔγὼ μὲ τὸ κεφάλι μου αὐτὸ στοιχιματίζω,
δὲν εἶνε βολετὸ ποτὲ νὰ ἔκαμ' ἔτσι σφάλμα
ἡ Βιττωρίτσα· σὰν αὐτὴ δὲν εἶδ' ἄλλη γυναῖκα
ἔτσι νἀγάπησε πολύ. Σὰν εἶνε γιὰ νὰ πᾶμε
εἰς τὴ σπηλειὰ ποῦ κάθεται μονάχη, 'ς ἕνα βράχο
πάντα τὴ βλέπεις ἀψηλὰ νὰ στέκη νὰ προσμένη
πότε πανὶ θενὰ φανῆ νὰ τρέξη 'στἀκρογιάλι
προστά σου στέκει καὶ θαρρεῖ πῶς εἶσαι ἅγιός της·
λιγάκι τὸ κεφάλισου νὰ πῆς πῶς σὲ πονάει

τὴν εἶδα .γὼ τὰ μάτια της νὰ ἦτε βουρκωμένα,
καὶ σὰν τρελλὴ ἐδῶ κ' ἐκεῖ νὰ τρέχῃ νὰ σοῦ φέρῃ
ῥοδόξυδο, ἀνθόνερο τὸν πόνο νὰ λαφρώσῃ
Καὶ τώρα θἄρθουν νὰ μοῦ ποῦν τέτοια κερὰ μεγάλη,
σὲ τέτοιο δρόμο ἄτιμο μ' ἕναν παππᾶν ἐμπῆκε,
ποῦ σὰν αὐτὸ σεμνότερο δὲν εἶδα 'στὴ ζωή μου.
Μοῦ λένε πῶς οἱ Φράγκισσαις εἶν' ὅλαις τέτοιαις· τάχα
δὲν προσκυνοῦν κι' αὐταὶς Χριστό, δὲν ἔχουν νόμο, πίστι;
Κἄνεμ μὴν τρέχῃς, ἄφησε λιγάκι νὰ περάσῃ,
καὶ θὰ φανῇ τἀληθινό, δὲν κρύβονται τὰ τέτοια
Μανέτα! σκέψου το καλὰ, θενὰ χτυπᾶς κατόπι
μονάχος τὸ κεφάλι σου, γιατ' εὔκολο δὲν εἶνε,
ἔτσ' ὥμορφη καὶ γνωστικὴ γυναῖκα νὰ σοῦ τύχῃ»
Ἔτσ' εἶπ' ὁ γέρος· ἔμεινε βουβὸς ὁ καπετάνιος
νἀκούγῃ αὐτά· ἐστάθηκε συλλογισμένος λίγο,
κι' ὕστερα πάλι' ἀρχίνησε νὰ λέῃ τὰ 'δικά του,
γιατ' ἔτσι τοῦτανε γραφτό, τὸν λάκκο του νἀνοίξῃ
«Γέρο» τοῦ λέει, τί μιλᾶς; σήμερα ἡ γυναῖκες
μὲ τὴν τιμή μας παίζουνε, τίποτε δὲν τὴν ἔχουν.
Μέσα 'στῆς Πόλις τὸ τσαροὶ πατοῦσα σὲ μαχαίρια,
'στὴ Βενετιὰ ἐπήγαινα τὰ Φράγκικα ντυμένος
καὶ περπατοῦσα κ' ἔλεγα· χίλια μικρὰ κομμάτια
κι' ἂν εἶν' γραφτό μου νὰ γενῶ, τοῦ Καπετὰν Μανέτα
τὸ ὄνομα καὶ τὴν τιμὴ θὰ ἔχουνε νὰ λένε,
ὅσο τιμοῦν ἡ γενεαὶς τἄξια τὰ παλληκάρια.
ὄχι, ποτὲ δὲν γίνεται· τὸ ξέρω πῶς ἂν ἔβγῃ
τὸ πρᾶγμα τοῦτο ψεύτικο, μονάχος μου τὸ πίνω
τὸ αἷμα μου· μὰ τῶκαμα ἀπόφασι κι' ὡς τώρα
δὲν μεταγύρισα ποτὲ ἀπόφασί μου μία.»
«Νέφτουν, Μανέτα μ', σπάζουνε ἀντέναις καὶ κατάρτια
σὰν εἶν' ἀέρας δυνατὸς καὶ τὸ πανὶ ἁπλώσῃς·
συμμάζωξέ το τὸ πανὶ καὶ κάθου 'στὸ τιμόνι,
ὅσο τὸ κῦμα νὰ διαβῇ ποὔργεται νὰ σὲ πνίξῃ.»
«Ὄχι, δὲν ἔχει τὴν ζωὴ καὶ τὰ καλὰ τοῦ κόσμου
ἕνας κουρσάρος τίποτε, ζῇ μόνον γιὰ νὰ ἔχῃ
τιμὴ πῶς εἶν' ἐλεύθερος· καὶ μιὰ γυναῖκα νἄρθῃ
ὄχι νὰ πράξῃ, μοναχὰ νὰ σπείρῃ ὑποψία
πῶς θὰ τὸν ποῦνε!.... σώπαινε, μὴ λέῃς τίποτ' ἄλλο·
τὸ φίλο μου τὸ γκαρδιακὸ τὸν ἔχω σκοτωμένο
καὶ μία Φράγκα»..... Στάθηκε καὶ λόγο πειὰ δὲν εἶπε,
μόν' πάλι ξαναβούρκωσε κ' ἐτρέξανε ποτάμι
τὰ μάτια του· 'στὸ ὕστερο μὲ μιὰ φωνὴ μεγάλη
«ποιὸς εἶπε» λέει, «πῶς θὰ πᾶ εἰς τὰ Σφακιά; νὰ πάῃ,
μὴ περιμένῃ πειὰ 'πὸ μὲ νἀκούσῃ ἄλλο λόγο»
Ἔτσ' εἶπ' ὁ ναύτης ποὖχε πῆ τοῦ σκοτωμοῦ τὸ λόγο
σὲ τρεχαντῆρι γρήγορα μ' ἄλλους καθίζει δύο,
καὶ φεύγει, πάει 'στὰ Σφακιὰ νὰ πῇ τῆς Βιττωρίτσας,
πῶς θέλει νύφη νὰ τὴν 'δῇ καινούργια ὁ Μανέτας.

(ἕπεται μέρος δεύτερον)